

ОПИСАНІЕ
СТАРИ СРБСКИ
НОВАША

КОЕ Ё СКУПО И НАЧЕРТАО
ДРЪ ЯНКО ШАФАРІКЪ.

У Београду. 1845.

О Н И С А Н И Ђ

СВІЮ ДОСАДЪ ПОЗНАТЫ' СРВСКИ' НОВАЦА.

(Са IX Таблица слика')

У В О Д Ђ.

За свакиј народъ преважно е познаванъ свое Историје; еръ ништа толико непробуѣуе у човеку уважаванъ себе самога и своего рода, колико знаиѣ то, да су нѣгови предцы кадри были славна дѣла свршити, да су они велико и благотворно што учинили, на чему се оснива као слѣдство и садашнѣ благостанѣ потомства. Ово знаиѣ побуѣуе у людма народный поносъ, кои чини да се потомцы диче своимъ предцыма, да се труде нѣма равни быти, и да све оно што е народно, цене, любе и бране. Овај поносъ у своіой правој мери, найвеѣма е нужданъ народу за то, да буде слободанъ, то есть, да буде кадаръ самостално живити, творити и напредовати на стази развитка и образования човечества; зато вели мудрый *Доситей*: „лежи и лежаѣе у робству онај народъ, кои незна шта е національный поносъ.“ — Прошлость е основъ садашности, а Историја е онај мостъ кои прошлость са садашности скопчава. Историю свою обдѣлавати, изяснявати и познаванѣ нѣно меѣу людма разширивати, то е важна дужность свакога народа, но особито народа таковогъ, кои е пострадао, и кои после неволѣ пуногогъ искуства, умудренѣ къ большой будущности тежи. Србскій народъ врло е среѣанъ меѣу на-

родима по томе, што има славу прошлости, и што има живу Историю у народу, сачуваний споменъ те свое славе прошлости у преважнимъ песмама юначкима; шта више, што има извѣсне споменике, свуда по отечеству своемъ расејане свете храмове, монастире и толике друге зграде, подигнуте негда одъ његовы' краљва, царева' и деспота', и толике друге писмене и художествомъ учинѣне спомене; неоспоримо сведочење о славной његовой прошлости; ови су сви, у союзу са благодатномъ вѣромъ христіанскомъ, одржали у Србству свестъ, одушевленѣ и поносъ народный, те е оно толику снагу къ поновленю свога живота, крозь столѣтне бурѣ и невољ срећно до данасъ сачувало. Садъ ваља да Срби, помоћу науке све већма напредую у ясно посведоченомъ и сасвимъ извѣстномъ знању свое Историје, а зато су већ много учинили безсмртногъ имена достойни Срби: Ранчъ, Давидовићъ и други њиѣвомъ примѣру слѣдовавши млађи, по остало еи потомцима много јошъ посла, кои се има свршити, да бы се многе тавности, неизвѣстности и празнине србске повѣстнице разясниле и попуниле, и да бы се ова до неке цѣлости заокружити и довршити могла. — Особито важно, управо најважније е у овомъ смотрењу, истраживанѣ, скуплянѣ, изясњиванѣ своју извора Србске Историје, стары' споменика' свакогъ рода, рукописны' и художествены' дѣла, преподаваня и т. д. кое е, истину исповедајући, досадъ јошъ мало и недостаточно чинѣно. Текъ онда ћемо до савршеніегъ знања Србске Историје доћи моћи, кадъ се сви ти заоставши одъ славны' стары' времена србски' споменицы, колико е годъ могуће подпуно скупе обясне и издаду; као што су: дипломе владѣтеля Србски', лѣтописи србски, свакогъ рода надписи; житія народны светителя; законицы; Историцы

и т. д. *) А ово е главный задатакъ нашегъ народногъ Музеума, а една одъ найглавниѣ дужности и нашега Дружтва Србске Словесности.

Овамо спадаю и стари новцы Србски владѣтеля, ови неоторими и неумитни сведоцы прошлости, о кои важности нека сведочи оно, што е славный нашъ Србинъ *Милошъ Светицъ* о овоме предмету лепо и истинито написао, у Србскимъ Лѣтописима за годину 1826, части IV на стр. 191 и слѣ., предъ изясненіемъ неколико Србски новаца. „Излишво бы было „вели„ у ово блажено време за науке, важность и ползу коя изъ познаваня стары новаца проистиче, многима речма доказивати и представляти. Цицero пише: „Исторія е свидѣтельница времена, свѣтъ истине, вѣстница древности, наставница живота и пр.“ а о Нумизматики или познаваню стары новаца, може се рећи: да е стубъ и нелажна подпора и око Историческе истине. Она древности таму просветлява, народима и владѣтельима животь славе повраћа и обновлява; испредъ нѣногъ лица изчезаваю мысли по страсти и своелюбію написане; одъ нѣ истина у Исторіи правый свой видъ и бою добія; предъ овимъ доказательствомъ сва друга извїяня и обртаня падаю и нестаю. Овимъ началомъ смо мы кадри безъ свакогъ пристрастія народъ нашъ честитимъ и прославлѣнимъ показати. Валя дакле и овога посла живо се латити и напредовати. Свакогъ е дужность по могућству трудъ трудомъ умножавати и къ овоме общемъ благу приносити. То иште име народно, Исторія наша потребуе, истина насъ позива и собствена честь.

*) У овомъ смотреню најважниѣ е за Србство велика сбирка оваковы' споменика', коя се у рукопису кодъ Госп. Павла Юсифа Шафарика, цес. кр. Библиотекара у Прагу, налади.

Тко се овима противити сме? — Признавајући истину овы речи, одъ више година трудо самъ се, покрај сабирања други нарочито писаны споменика, око Нумизматике Србске, скупио самъ и начертавао старе србске новце, (а и друге јужнославенске) заједно прибирао самъ и све оно, што е досадъ о предмету овомъ рађено и на светъ издано, и све то садъ овде предаемъ онимъ родољубивимъ Србима, кои се тyme као важнимъ изворомъ и сведочанствомъ Србске Историје служити желе, и свима љубителјима Србске Историје.

О Србскимъ новцима, колико е мени познато писали су досадъ слѣдуюћи списатељи:

B a n d u r i Anselmus, у дѣлу: *Numismata Imperatorum Romanorum a Trajano Decio ad Paleologos, Lutetiae Parisiorum. 1718. folio Tom. II. pag. 769 и 772* описуе неке србске новце.

Z a n e t t i Hieronim. Francisc. *De nummis Regum Mysiae seu Rasciae) ad Venetos typos percussis, Muratori Lud. Anton. de moneta;* и

L i r u t i u s *Dissertatione de Monetis;*

Све три ове *Dissertatio* печатане су у великомъ дѣлу:

A r g e l a t i Philippi: *Collectio Dissertationum de monetis Italiae Mediolani 1750. 4-то; и то прва у части III. стр. 17.; друга у части I-вој стр. 92.; а трећа у части II., на стр. 178. Одъ овы прва е најважнија, у другимъ двема само е по еданъ Србскій новацъ описанъ.*

N a n i Bernardus, писао е дѣло: *De duobus Imperatorum Russiae Nummis, Venetis 1750. 8-vo и Editio secunda, monetis ac documentis adhuc ineditis aucta. Ibidem 1752. 8-vo* кое е за србску Нумизматику врло важно но превећъ редко; у њму по Соларићу на 63. страни описани су србски новци, не само

сребрни но и бакарни и златни, а изображени су на две таблице, на првој 17 комада златны, сребрны и бакарны, а на другој таблице 3. ком. новаца и 2 златна печата.

Appel у своме Repertorium у II-ге части II-гомъ оддѣлу говори и о србскимъ новцѣма (год. 1798) исто тако наводе се србски новцы Унгарскогъ Музеума Сеченьовскогъ, у дѣлу: Széchenyi Catalogus.

Joachim Fr. I. Neueröffnetes Münzkabinet, Nürnberg 1761. такође наводи еданъ србскій новацъ.

Раичъ (Исторія Славенски' народа у Бечу 1823. 8-во у части III-ћој, на стр. 158) описао е два новца Деспота Ђурђа Бранковића, која су тамо и изображена.

Давидовићъ Дим. у Забавнику за год. 1821. у Бечу. описао е изображена тамо четири стара србска новца.

Србски Лѣтописи, за год. 1826. трошкомъ Матице Србске, година II-га частица 4. 5. 6. 7. (ту е на четири таблице изображено 16. комада стары' србски' новаца, кое е на стр. 191. частице 7. описао Милошъ Светићъ, и кои су начертани по подлинницама налазећимъ се у Музеума Бечкима и Пештанским.)

Найважниѣ досадъ издато дѣло о србскимъ новцѣма есте слѣдуюће, на мађарскомъ ѣзыку списано.

Luczenbacher Iános, a Szerb Zsupanok Királyok és Czárok pénzei, XXIII. résznyomattal. Budán 1843. 8-vo (т. е. Луценбахеръ Србски' жупана, кралѣва и царева, новцы. У овой кнѣжки описани су и изображени новцы до битке Косовске; и то 43 комада; дѣло ово има две маане, прву што се редко кадъ каже, где се налазе оригинали описаны' новаца; друго; што е историчкій текстъ ду-

хомъ пристрастнимъ списанъ, изъ кога се ясно види, да е списателю найвише стало, доказати неку супремацию Унгаріе надъ Србима и зависимость сръбски' кралѣва одъ Унгарске' круне, и оправдати суетну ову титулу, да е Србія была провинція исте круне; где управо ови новцы ясно о противноме сведоче, ерѣ бы се то морало на њима познати, као што се на пр. на Которскимъ познати дав (види таб. IX. ч. 100.) Вероватно е да се Луценбахеръ ползовао рукописомъ Професора *Весерле* о сръбскимъ новцыма, за кога су неки млади Србљи о овомъ предмету радили начертавали и писали; и когѣ важно рукописно дѣло недовршено заедно са збиркомъ иѣговомъ новаца и са 166 у бакру резаны' таблица садъ се у народномѣ Музеуму у Пешти чува.

Особиту позорность и похвалу заслужую они чланцы, кое е о старимъ сръбскимъ новцыма написао Алек. *Стоячковићъ*, и кои су печатани у *Сръбскомъ народномъ листу*, (излазилишемъ са Павловићевимъ *Новинама*) за год. 1843. у ч. 42. дана 22. Октомбр. где е ваявна рецензія дѣла Луценбахеровогъ; исте 1843. год. числ. 49, дана 9. Децембра, и год. 1844. у числу 24 д. 15 Юнія; — они су врло поучителни и любопитни за свакогъ любителя сръбске старине.

Премда се праведно рећи може, да е велика часть сръбски' новаца досадъ јошъ непозната, тако да се јошъ непрестано налазе нови комади, особито у старој Срби, Херцеговини, Албани и т. д. опетъ наводимо овде за оне кое стварь овазанима, где се данасъ найвише сръбски' стары' новаца скупљны' наоди и чува. Прво место заслужуе: Музеумъ при Попечителству Просвештенія у Београду, где има до 50. разны' новаца сръбски'. Има иѣ неколико и у збирки Београдскогъ Читалишта; али многи налазе се јошъ у рукама приватны' лица у Београду, но смемо се надати да ћеду

ови у Музеумъ положени бити, особито, кадъ се овај болъ устрои и штедрѣ снабдѣ. У Загребу у народномъ Музеуму има 17. комада югославенски новаца, (међу коима су 12. ком. србски, 3. ком. бугарска, и 2. босанска) купљени у Бечу за скупе новце; и опетъ 15. ком. србски новаца купљени 1850. год. одъ Стефана Илића Верковића, Бошняка. У Бечкомъ царскомъ Минцкабинету има такође неко число србски новаца, (Давидовићъ наводи 16. комада) а исто тако у Пештанскомъ народномъ Музеуму, у комъ се осимъ збирке Сеченъеве, садъ већ и они наоде, кои су одпре у знатной збирки Г. Николе Јанковића Вадашкогъ были. Мыслимъ да е и у Библиотеку Универзитета Пештанскогъ ушло нешто србски новаца са збиркомъ Професора Версерле. Неко число србски новаца однешено е одъ учены путника рускии у Руссію, у збирке Петроградске и Московске. Одъ приватны лица имаю лепе и досадъ јошъ неиздате на свѣтъ новце югославенске Господа *І. Јукућ* Францишканскій редовникъ и капеланъ у Врцару у Босни, и горе спомнутый Г. Стеф. Ил. Верковићъ.*) Чуо самъ да и у Трсту имаде србски новаца у тамошњемъ Музеуму, и кодъ Господе: Дра. Кумано, и Боначића трговца; вредно бы было, да намъ какавъ тамошній родолюбацъ и ове начертане издаде и опише.

Што се тиче опредѣливаня стары србски новаца, я самъ при многима по моме увѣреню одступіо одъ миѣнія своіо други писателя, приписиваюћи често новацъ другоме краю, него што су га пре мене приписивали писатели; при чемъ самъ се найвише управляти морао по подобности нѣювой са новцыма сусѣдна до нѣи места у реду заузимаюћима „еръ се новцы новцыма најболъ изясняваю“ вели Госп. Милошъ Светићъ, (у Лѣтописима г.

*) Овога збирку одкупило е Попечит. Просвѣщенія у Београду.

1826. стр. 196. св. VII). При некимъ новцѣма, премда сумнителнима, држао самъ се други' списателя; другима после мене, а може быти и мени доцнѣ докъ юшь више новаца видимъ, остае поправити оно, у чему самъ погрѣшио.

Чудно е, да покрай свега тога што самъ знатно число овы' новаца до садъ у рукама имао, нисамъ никако златанъ србскій новаць видити могао, а и бакарный само самъ еданъ видіо, (Таб. VI. ч. 64.) сви су остали безъ разлике сребрни.

Надамъ се да ћеду сви родолюбиви Срби не малу радость имати, кадъ виде толике разне новце свои' славы' предака', ясно сведочеће о њіовой личной прошлости; но заедно се уздамъ да ће се ова радость њіова скоримъ умложити, кадъ многе оне србске новце овако начертане и на светъ издате увиде, кои до садъ сасвимъ непознати, появлюю и налазе се юшь сваяій данъ, тако да ћу и я већ на годину, ако Богъ да, моћи опетъ неколико таблица њіовимъ сликама напунити, и узъ овай нашъ Гласникъ издати.

Подъ насловомъ таблица ставіо самъ ради любопитногъ украшенія вѣрный снимакъ великогъ печата, коимъ се безсмертный ослободитель и вождь србскій *Караѣорђе* служіо, и кон е узетъ са печата на писму датомъ у Смедереву д. 2. Юлія, 1806 године.

У Београду д. 15. Юлія 1850. год.

Дрѣ Янко Шлафарикъ.

СТЕФАНЪ ПРВОВѢНЧАНЬИ.

Великій Жупанъ год. 1195. Краль 1222. умре: 1228.

Стефанъ сынъ великогъ Жупана рашкогъ Стефана Неманъ и Ане кѣри бана Бориса. Отацъ нѣговъ Неманя родіо се год. 1114 у Зети, владао е као великій Жупанъ рашкій надъ Србима одъ год. 1159 до год. 1195, у граду Расса данашнѣмъ Новомъ-Пазару. Год. 1195 закалуђери се подъ именомъ Симеона и умре у манастиру год. 1200. Оставио е три сина: Стефана, Влкана и Растку. Стефанъ наслѣди престолъ одъ отца и прійми владу год. 1195 као великій Жупанъ, но братъ нѣговъ Влканъ отме му помоћу Мађара престолъ велико-жупанскій год. 1204, и назовесе съ Папинимъ и Унгарскогъ краля Емерика одобренѣмъ, краль србскій. Но год. 1205 помири завађену браћу наймлађій братъ Растко, кои се подъ именомъ Савве у Светой гори закалуђерио, Влканъ одступи и врати престолъ опетъ Стефану, кои буде год. 1222. одъ брата свогъ Савве, већъ онда архіепископа, на кральвско достоинство венчанъ и умре год. 1228. — Са супругомъ своіомъ Евдокіомъ, кѣри цара грчкогъ Алексія III. Комнена, родіо е четири сына: Радослава, Предислава (доцнѣ Савва II. архіеписколъ србскій) Владислава и Уроша.

Новцы овогъ првогъ србскогъ краля до садъ познати сви су сребрни; найвећу подобнось имаю

са савременимъ новцѣма мѣтѣчкимъ, сравни новацъ Дужда Јоанна Теуцпола владавшегъ одъ год. 1236—1237. на таблѣцы IX. подъ числ. III. изображенъ. Познаемо до садъ само едногъ рода новацъ но одъ три калуца.

Новце ове приписао самъ я овоме краљу само по Луценбахеру, премда в врло сумнительно да су нѣгови, као што в оштроумно примѣтїю А. Столчковицъ у своме чланку (у народномъ листу 1844. ч. 24) да в Светый Стефанъ текъ одъ Уроша I. великогъ избранъ за патрона Србїе.

Таб. I. чс. 3. новацъ сребрниъ: тежакъ 23½ грана.

На лицу печать: Исусъ Христосъ седећи на престолу; кодъ главе нѣгове ІС. ХС. съ десне стране престола М. съ леве стране Ѣ.

На наличю написъ око края: STEFAN. STEFAN.

Печать. Св. Стефанъ првомученикъ предае съ десномъ рукомъ двострукїй крсть дугачакъ, доле у звезду забоденъ, краљу подъ круномъ стоећемъ; кодъ коєга главе стои написъ В.

Е
Х

Подлинникъ наћенъ в у Србїи, однесенъ у Петроградъ Професоромъ Пренсомъ; снимакъ самъ съ оригинала вѣрно одчертао.

Таб. I. чс. 4. Новацъ сребрниъ; предидућемъ сасвимъ подобанъ но другоєъ калуца.

На лицу. I. Христосъ на престолу; подъ нѣговимъ ногама слово В.

На наличю надпись S STEFAN. STEFA. печатъ као и предидућегъ, но крстъ нив у звезду забоденъ него кодъ његовогъ края доле стое слова съ десне стране N. а съ леве O.

Налази се начертанъ кодъ Луценбахера, на стр. 24. ч. 1. одкудъ е снимљенъ. Већъ Zanetti има га начертана (у дѣлу своје: Hier Franc. Zanetti, De nummis regum Mysiae seu Rasciae Comentariorius, Venetūs 1750. 8-vo Recusus in: Argellati Collectio Dissertationum de monetis Italiae. Mediolani 1750. 4-то Pars III.) и вели о њму „Hunc nummum si cum grossis Henrici Danduli et Petri Ziatti conferas, differentiam nullam deprehendes, idem pondus, eadem forma et metalli probitas, imagines eadem,“ но надпись е различанъ. —

Таб. 1. ч. 5. Новацъ сребрнъ; пређашњима раванъ, али другогъ калуца.

На лицу: съ обе стране престола стое слова P. R.

На наличю надпись: STEFAN. STEFAN. а доле край крста I. O.

Извађенъ изъ Луценбахера, стр. 24. ч. 2.

Јошъ самъ видіо овима новцима подобра три комада у сбирки Господина Аврама Петровиѣвића Попечителя Иностр. Дѣла и Княж. Представника; и то са разликама слѣдуюћима: прво, са словима: M. Э; друго: са M. В. треће са M. L. на лицу съ обе стране престола; а на свима има на наличю доле кодъ края крста съ леве стране слово: S. . .

В Л К А Н Ъ.

Кралеъ одъ г. 1204. до год. 1205,

Другій сынъ Стефана Неманъ, великогъ Жупана ранскогъ; онъ в год. 1204. помоћию Маѳара и Папе римскогъ, старіегъ брата свогъ Стефана престола лишио, и самъ в за кратко време владао, примивши првый титулу краля сръбскогъ; по већь год. 1205. помире се браћа по совѣту Савве наймлађегъ брата, и Влаанъ опетъ уступи престолъ Стефану.

Одъ нѣга познаемо еданъ само новацъ, сребрнъ, но у два разна калуна.

Таб. I. ч. 1. Новацъ сребрнъ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолю, съ обе руке благосилаюћи; кодъ главе обичный написъ IC XC съ десне стране до престола слово Д, съ леве стране ЦІ. (царъ?)

На наличю: написъ на десной страни новца К = ВЛК, на левой $\text{Г}^{\times}1$. *печатъ:* две слике владѣтельске съ крунама на главама, одъ кои десна у десницы, а лева у левой руцы држи крсть. Међу нѣима мотка, горе барякъ а доле три крака имаюћа; међу главама слово Д и Х, а доле съ обе стране мотке по една звезда.

Налази се кодъ Луценбахера, на стр. 21. число 1. одкудъ е и узеть.

Таб. I. ч. 2. Новацъ сребрнъ, пређашнѣмъ сасвимъ подобанъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, као и кодъ предходећегъ, но до нѣга съ десне стране слово D а съ леве CI .

На наличю, написъ много яснѣи : ⚡ = ВѢК. съ десне стране, а опетъ 1^х съ леве стране, до оны владѣтельски ликова, кои на овомъ новцу свакій съ едномъ рукою мотку баряка држе.

И оваѣ е као и преѣшнѣи изъ Луценбахеро-вогъ дѣла изваѣнѣ, где е на стр. 21. подъ числ. 2. изображенѣ. И кодъ *Апела* се еданѣ, али зло сачуванѣ, налази изображенѣ, но онѣ га Стефану I. Неманићу приписуе, съ овимъ примѣчанѣмъ: Eine noch unangezeigte seltene Münze. (види Appels Repertorium II Band. II-te Abtheilung. s. 798) „Неки, вели Луценбахерѣ оваѣ новацѣ збогъ оногъ слову М подобногъ знака на лицу приписую *Мунтилиру* (год. 880—890) Жупану србскомъ, други *Михаилу* Палеологу VIII (год. 1260—1282) Цару грчкомъ; но онѣ га првѣи Вуку Неманићу приписуе, а я се съ нѣговимъ мнѣнѣмъ слажемъ, ерѣ бизантинскѣи видѣ целогъ новца, и подобностъ нѣгова съ новцѣма онога века, велику нѣгову древностъ посвѣдочаваю, а име КЛК ясно показуе, коме се приписати има.

Новцы ови сасвимъ су подобни новцѣма на Табл. VIII. ч. 93, и табл. IX. ч. 101. изображенѣмъ, о коима види мнѣнѣ наше ниже.

СТЕФАНЪ РАДОСЛАВЪ.

Краль одъ год. 1228. до год. 1234.

Сынѣ Стефана Првовѣчаногъ, зове се и *Крпавѣи*; владао е за мало, и лишенѣ е престола одѣ млаѣгѣ свогъ брата Владислава.

Одъ нѣга познаемо сребрнѣ новацѣ, едногѣ само рода но одѣ два различна калуца съ *написомъ славенскимъ*.

Таб. I. ч. 6. Новацѣ сребрнѣ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи съ десне стране престола слово О; кодѣ главе ІС . ХС .

На наличю: *написъ:* ∙: РАВЬ ХѢ N ; ∙: СТЕФАН: = Рабъ Христу N (Неманиѣ?) Стефанъ. *Печатъ,* краљь подѣ круномъ стои, у десници држи крстѣ, до нѣга съ обе стране звезда.

Налази се изображенъ кодѣ Луценбахера, на стр. 26. ч. 1.

Таб. I. ч. 7. Новацѣ сребрнѣ, преѣашнѣмъ сасвимъ подобанъ, но другогѣ калуца.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, кодѣ главе ІС ХС . на самомъ престолу съ десне стране С. съ леве стране N. (вальда = Стефанъ Неманиѣ?)

На наличю: *написъ,* РАВЬ ХѢ СТЕФА = Рабъ Христу Стефанъ. *Печатъ,* краљь съ отвореномъ круномъ на глави, стоићи држи у десной руци крстѣ, до нѣга съ леве стране ∙: —

Налази се као и преѣашнѣи у Луценбахеровомъ дѣлу стр. 26. ч. 2. Оба ова новца я нисамъ у оригиналу јошѣ никако видіо, него самъ иѣ извадіо изъ Луценбахера, кои споминѣ да се налазе у дѣлу *Na ni Bernardus de duobus Imperatorum Russiae Nummis. Venetiis 1750 8-vo Edit. 2-da monetis ac docu-*

mentis adhuc ineditis aucta, ibidem 1752. но да онъ ово дѣло никако не могао добити. Одкудъ ѿв онъ узео, где ли се оригинали овы нѣговы' слика налазе, о томе ништа неговори.

Ови новцы отвораю редъ новаца србски са славенскимъ написомъ; они бы се могли лако и Стефану Првовѣчаномъ приписати, тако су древногъ изгледа, а и слова С. Н. могла бы се толковати = Стефанъ Неманићъ; но я ѿв зато съ Луценбахеромъ Радославу приписуемъ, што су сасвимъ подобни цѣлимъ своимъ изгледомъ, особито сликомъ краля, новцыма одма слѣдуюћегъ краля Владислава, на којима се ясно већъ име краля чита; само посао на овимъ Радославовимъ в грубин, писмена несавршенія, старія; по овомъ калупу в по свой прилицы Владиславъ калушь за свое новце правити дао, само точнѣ и савршенѣ.

СТЕФАНЪ ВЛАДИСЛАВЪ.

Краль одъ год. 1234. до 1240.

Трећий сынъ Стефана Првовѣчаногъ, силомъ в отео престолъ одъ брата свога Радослава; быо в богатъ и славанъ владѣтель, имао в за жену кћерь *Асена* цара бугарскогъ и загорскогъ. Онъ в подигао рударство у Србїи; и довео в тога ради Немце, *Сассе*, рударе у землю. Онъ в сазидео монастирь *Милешево* у Босни, где в и погребенъ. Деце не имео, зато в после нѣга братъ нѣговъ престолъ наслѣдио.

Одъ нѣга се почешѣ налазе у Србїи новцы, досадъ познаемо четири различна рода, одъ кон' се

шестъ разны калупа налази; сви су сребрни, и имаю славенскій написъ.

Таб. I. ч. 8. Новацъ сребриъ, 26. грана тежакъ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, кодъ главе $\tilde{\text{I}}\text{C}$. $\tilde{\text{X}}\text{C}$.

На наличю: написъ: РАВЪ ХСІ ВЛАДИСЛАВЪ. = Рабъ Христовъ Владиславъ. *печатъ:* краљ подъ круномъ отвореномъ стоєћи, у дугой одежди, съ поясомъ, у десницы дрши креть; до нѣга съ десне стране слово Л, съ леве пакъ слово Я. —

Овай новацъ, одъ мене купљѣнъ, налази се у врло лепо сачуваномъ оригиналу, у народномъ србскомъ Музеуму.

Таб. I. ч. 9. Новацъ сребриъ, 27. грана тежакъ, пређашнѣмъ съ малимъ разликама подобанъ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, кодъ главе $\tilde{\text{I}}\text{C}$. $\tilde{\text{X}}\text{C}$. съ десне стране престола слово М. а съ леве стране слово. А.

На наличю: написъ: ВЛАДИСЛАВАВЪХСО: = Владиславъ рабъ Христовъ; *печатъ:* краљ стоєћи подъ круномъ, као и на пређашнѣмъ.

Оригиналъ, врло добро сачуванъ, одъ мене купљѣнъ, налази се у србскомъ народномъ Музеуму.

Таб. I. ч. 10. Новацъ сребриъ, 26. грана тежакъ, другогъ рода и калупа.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, кодъ главе $\tilde{\text{I}}\text{C}$. $\tilde{\text{X}}\text{C}$.

На наличю, надпись: . ВЛАДИСЛАВЪ . СТЕФАН. = Стефанъ Владиславъ. *Печатъ:* краљь стоећи подъ круномъ отвореномъ, у десницы држи крстъ, а леву руку пружіо в одъ себе.

Оригиналь, добро сачуванъ, уступіо самъ я сръбскомъ народномъ Музеуму, где се садъ чува.

Таб. I. ч. 11. Новацъ сребрнъ, трећегъ рода.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, кодъ главе ІС. ХС.

На наличю, надпись: ВЛАДИСЛАВ СТЕФАН. *Печатъ:* краљь стон, има круну отворену на глави, у десницы крстъ, а леву руку метуо в на прси.

Налази се кодъ Луценбахера, на страни 28. одкудъ в и узеть. —

Таб. I. ч. 12. Новацъ сребрнъ.

сасвимъ подобанъ ономъ подъ числомъ 8. описаномъ, но другога калуца.

Овай новацъ изображенъ е и изданъ на светъ іошъ год. 1826. у I-вой свезки Сръбскога Лѣтописа, подъ ч. 4. а и кодъ Луценбахера в на стр. 29. подъ ч. 1. изображенъ. — Оригиналъ се чува у цес. кр. кабинету древны' новаца у Бечу.

Таб. II. ч. 13. Новацъ сребрнъ, четвртогъ рода.

На лицу: Исусъ Христосъ седећи на престолу съ написомъ обичнимъ кодъ главе ІС. ХС.

На наличю: надпись: ВЛАДИС РАБЪ ХРЪ = то есть Владиславъ рабъ Христу. *Печатъ:* краль подь круномъ стоећи, држи у десной руцы крсть.

Изображенъ е кодъ Луценбахера на стр. 29. число 2. одиудъ самъ га пренео овамо.

Таб. VIII. ч. 89. Новацъ сребрниъ, тежакъ 27. грана.

На лицу: Исусъ Христосъ као обично; но съ обе стране до престола по еданъ кружчиъ : О .

На наличю: краль съ отвореномъ круномъ на глави, стоећи у сийномъ одѣлу, држи скиптаръ съ крстомъ на вр'у, у десной руцы, леву руку метнуо ена срдце; до нѣга съ обе стране, по едно : О . унаоколо надпись : ВЛАДИДАА РАБЪ ХРЪ. = Владиславъ Рабъ Христу.

Подлиникъ овога лепогъ и добро сачуваногъ новца, чува се кодъ Попечителства Просвештенія, у Музеуму.

СТЕФАНЪ УРОШЪ I. ВЕЛИКІЙ.

Одъ год. 1291. до год. 1272.

Ово е быо четвертый сынъ краля Стефана Провенчаногъ, а треій кон е на престолу србскогъ краљвства седіо, почемъ су два старія брата нѣгова Стефанъ Радославъ и Стефанъ Владиславъ само за кратко време владала. Урошъ I. владао е крозь пуне 32. године, тако срећно, да е у србской повѣстници име великогъ краля задобіо. Онъ е живіо у честомъ саобраштаю са Грцыма и Маѣарима; оже-

ни сына свога Драгутина са Катарининомъ, кћери Стефана сына Беле IV. краля Унгарскогъ, обећавши му томъ приликомъ, да ће му владу уступити, зато га овај сынъ по наговору Маћара свргне съ престола год. 1272. и одтера га у Драчъ, где и умре исте године. О моћи и богатству нѣговомъ ясно сведоче многи они и разни новци кои су намъ одъ нѣга остали, еръ до садъ већъ имамо Урошевы новаца одъ петъ разна рода, у више Фелій, одъ кои су мени деветъ познате, а има иѣ за цело и више; сви нѣгови новци сребрни су, и заедно са Душановима и Деспота Ђурђа Бранковића новцима по најчешће се налазе одъ свию србски новаца.

I-вогъ рода. Краљъ седи на престолу.

Таб. II. ч. 14. Новацъ сребриъ, тежакъ 22. грана.

На лицу: Исусъ Христосъ седећи на престолу, съ обичнимъ написомъ ІС ХС, до престола съ десне стране слово Т; а съ леве стране В.

На наличю: надпись: † VROŠIV. REX. = Урошь краљъ; *печатъ:* краљъ съ круномъ на глави седи на престолу, у десницы држи крстъ, а у левой руцы држи мачъ преко крила положенъ.

Оригиналь добро сачуванъ налази се у Срб. нар. Музеуму, куда в одъ мене прешао; а другій ономъ подобный новацъ има у сбирки Г. Профессора К. Бранковића.

II-гогъ рода. Краљъ стои подъ круномъ, држи двострукий крстъ.

Таб. II. ч. 15. Новацъ сребриъ, врло добро сачуванъ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, до главе ІС. ХС. съ десне стране престола слово : М . съ леве стране В .

На наличю: надпись: VROSIVS . STEFAN . REX.
Печатъ: Св. Стефанъ Првомученикъ стојећи предае съ десномъ рукомъ двоструки крстъ краљу подъ круномъ стовѣмъ, нои крстъ у десницу прима, до ногу светителя стои слово : S . —

Оригиналъ овогъ новца налази се у Срб. нар. Музеуму, куда е одъ мене прешао; изображень е истый новацъ већъ и у Лѣтопису србскомъ, год. 1826. части IV. подъ ч. 1. одкуда га е Луценбахеръ у свое дѣло пренео, где се на стр. 32. изображень видити може. —

Таб. II. ч. 16. Новацъ сребриъ, пређашњиъ подобанъ, но другогъ калуна.

На лицу: показуе као и пређашњи Ијуса Христа на престолу, но съ десне стране край престола стои слово Р а съ леве стране слово В . —

На наличю: надпись: S STEFAN. VROSIV REX.
Печатъ истый кои на предходећемъ, но доле кодъ крста съ обе стране стоје слова М D.

Оригиналъ овогъ новца нисамъ видіо, него е изображень кодъ Луценбахера на стр. 32; одкуда е и пренешенъ овамо, а онъ га е узео изъ Zanetti in Argelati Collect. Dissert. de monetis Italiae. Pars III. pag. 19. 22. pro V.

III-ћегъ рода. Краљ стојећи подъ круномъ држи барякъ.

Таб. II. ч. 17. Новацъ сребрнъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично; съ десне стране престола слово: Р . съ леве Т .

На наличю' печать: Св. Стефанъ съ десницомъ предае краљу подъ круномъ стовѣемъ баракъ съ крстомъ означенъ и доле у крсть свршуюћий се. *Написъ:* око края S STEFAN . VROSAIVS ; измеђъ главе краљѣве и крста REX.

Оригиналъ овогъ лепогъ и врло добро сачуваногъ новца, прешао е одъ мене у Срб. нар. Музеумъ, где се садъ налази. —

IV-тогъ рода. Краљ гологлавъ држи крсть еднострукъ.

Таб. II. ч. 18. Новацъ сребрнъ.

На лицу: као обично Исусъ Христосъ, но кодъ нѣга до левогъ рамена звезда и подъ ногама звезда.

На наличю: печать: краљ гологлавъ прийма одъ Св. Стефана еднострукиъ дугачкиъ крсть: *написъ* око края обичниъ: S STEFAN. VRDSIVS , а до главе краљѣве REX .

Пренешенъ е овај новацъ изъ Луценбахера, стр. 33. кои га е узео изъ слѣдуюћегъ дѣла: Anselmi Vanduri Numismata Imperatorum Romanorum a Trajano Decio ad Paleologos. Lutetiae Parisiorum, 1718. folio Tomus II. pag. 769. 772; овде се погрешно Урошу младомъ цару србскомъ, последнѣмъ Неманићу приписуе. —

Таб. II. ч. 19. Новацъ сребрнъ,

пређашнѣмъ сасвимъ подобанъ, у свему, само што е другій калуцъ, и на *наличю* написъ у имену Св.

Стефана различанъ по тому што нѣ цело име изражено, него само STEFA.

Овогъ оригиналъ такођеръ нисамъ могао нигде видети, него е и овай снмакъ пренешенъ изъ Луценбахеровогъ дѣла са стр. 33. онъ га е изъ Zanetti узео, кои о овомъ новцу вели, да е то онай истый, кои е и Бандури издао, — и да онъ нѣ смео съ оногъ места кренути га, на кое е одъ овогъ високоученогъ мужа постављенъ. Види: Zanetti in Argellati Collect. Dissert. de monetis P. III. pag. 20. 22. nro VI.

V-тый родъ. Краль гологлавъ држи барякъ.

(Ови новцы често се налазе, и сасвимъ су маљтачкимъ современнымъ новцыма подобни; изузимајући едино написъ).

Таб. II. ч. 20. Новацъ сребриъ.

На лицу: обично изображенъ спасителя.

На наличю: Св. Стефанъ предае гологлавомъ кралою барякъ, кои га у десницу прима, а у левой руцы држи кратакъ простъ скиптаръ. *Написъ* обичный S STEFAN . VROSIVS око края, а измеђъ главе кралѣве и крста : REX .

Новацъ онай снимљенъ е съ оригинала одъ мене у Срб. нар. Музеумъ прешавшегъ; но почемъ е ово одъ свою скоро србски новаца најобични и најчешћий, то е већъ много пута изображенъ и описанъ быо, и то:

1-во у Србскомъ Лѣтопису одъ год. 1826. свез. III. подъ ч. 1. — 2-го кодъ Луценбахера на стр. 34. Већъ Zanetti га познае съ примѣчаніемъ тимъ: да га

онъ ославяюћи се на Мураторіеву важность, Милутину приписуе. Види: Zanetti in Argelati Collect. Dissert. de monetis Italiae, P. III. pag. 18. 22. nro IV. Lud. Ant. Muratorii, de moneta, In P. Argelati Colect. Dissert. de monetis Italiae. Mediolani 1750. 4. Pars I. pag. 92. Tabul. LXXXII. Истый оваъ новацъ налази се и у Унгарскомъ народномъ Музеуму, назначенъ е у: Széchenyi Catalog. Pars III. pag. 46. № 11. и 12. и ту се приписуе Милутину; далъ у истомъ дѣлу pag. 45. nro 7. 8. Tabul. 7. Nro 47. 52. приписую се сасвимъ подобни новцы Урошу I-вомъ.

Таб. II. ч. 21. Новацъ сребрнъ,

пређашнѣмъ у свему раванъ, само што е на овомъ на наличю написъ другій, т. е. име Св. Стефана е цело исписано, овако: STEFANVS.

Овога оригиналъ нисамъ видіо, него самъ га узео изъ Луценбахера, где е на стр. 34. описанъ. Оваъ новацъ већъ славный Appell у своме Repertorium наводи, у части II. оддѣл. II. стр. 800. — Исто тако: Lirutius: Dissertatio de monetis. In Argelati, Collect. etc. Pars. II. pag. 187. Tabul. IV. Nro 70. но у овој књиги неможе се разликовати, дае ли Св. Стефанъ краљу барякъ или крстъ. —

Таб. II. ч. 22. Новацъ истогаъ рода

са предходећа два; ономъ подъ ч. 21. сасвимъ подобанъ, но другога калуца, разликуе се особито тимъ што на овомъ у имену Св. Стефана нема N него само SSTEFAI-, и што Св. Стефанъ на оба рамена има по еданъ крстъ, а преко чела венацъ.

Снимлѣнъ е съ оригинала, кои се у народномъ србскомъ Музеуму чува, одъ мене куплѣнъ.

СТЕФАНЪ ДРАГУТИНЪ, СРЕМСКІЙ.

одъ год. 1272, до год. 1275. Умре 1317. 12 Марта.

Стефанъ Драгутинъ старіи сынъ краля Стефана Уроша I-вогъ великогъ, быо е слабъ и боленъ-льивъ владѣтель; онъ е на престолу србскомъ, кои е помоћу таста свога, краля Унгарскогъ Стефана V одъ отца свога силомъ отео, само крозь три године седію, потомъ е уступію владу млађемъ много способніемъ брату своме Милутину, а самъ отиде у Сремъ и ту проведећи побожанъ животь, текъ год. 1317-те умре. Одъ нѣга познаемо досадъ четири разна новца, кои су валупомъ своимъ новцыма отца нѣговогъ Уроша Великогъ, осимъ имена краљвогъ скоро сасвимъ подобни; — а исто тако и савременнимъ новцыма мѣтачкимъ. —

Табл. II. чс. 23. Новацъ сребрнъ, тежакъ 19 грана.

На лицу. Исусъ Христосъ на престолу, кодъ главе обичный написъ ІС. ХС.

На наличю, печать: Светый Стефанъ предае краљу барякъ; *написъ око края:* SSTEFAH. STEFAH, *измеђъ главе краљве и баряка:* REX.

Оригиналъ овогъ новца налази се кодъ славногъ Србскогъ старине Госп. Совѣтника Мате Ненадовића Проте.

Табл. II. чс. 24. Новацъ сребрнъ, тежакъ 30 грана;

пређашнѣмъ сасвимъ подобанъ, съ томъ само разликомъ што е у напису на наличю име краля и светителя овако изрезано: ·SSTEFAH. а краљво STEFAN, REX. кое показуе да е другій калупъ.

Овај врло лепо сачуванъ новацъ , прешао е одъ мене у срб. нар. Музеумъ, где се садъ чува.

Таб. III. чс. 25. Новацъ сребрнъ,

пређашњима сасвимъ подобанъ, но другогъ калу-па, ког посведочаваю много крупнїя слова написа, и кругъ одъ точкїи око крај. — Изображенъ е већ а) у Србскомъ Лѣтопису одъ год. 1826, I свезки, подъ числомъ 1, нуда е пренешенъ изъ дѣла: T. Fr. Joachims Neueröffnetes Münzkabinet Nürnberg 1761 год. 4-то, а у овомъ дѣлу изображенъ е по оригиналу налазившемъ се у тадашњој Кемпеленовој сбирки у Пожуну. Joachim га погрешно приписуе Стефану Радославу; Zanetti незна комъ Стефану да га припише, б) кодъ Appela Repertorium II Band II-те Abtheil. стр. 799. Далъ в.) кодъ Joachima I Theil, стр. 327. и г.) кодъ Луценбахера на стр. 35. Овај га по нашемъ мишњу погрешно Урошу Великому приписуе. Налази се и у Унгарскомъ народн. музеуму, и наводи се у каталогу Сеченїеве Сбирке части III. стр. 46. Мы по сродству овы новаца са новцѣма предходника Драгутиновогъ Уроша Великогъ судећи, мыслимо, да ѿй найправеднїе Драгутину приписати можемо, еръ одъ Милутина почињући новцы србски сасвимъ другїи видъ имаю, и нису више по мѣтачкомъ начину правлѣни. —

Таб. III. чс. 26. Новацъ сребрнъ, другогъ рода.

На лицу: обичный ликъ спасителя на престоу, но до престола съ десне стране слово N. а съ леве стране Ә = т. е. изврнуто G.

На наличїю, печатъ као и на пређашњима съ томъ разликомъ да е мотка баряка у звезду забодена; *написъ* као на предходѣнїихъ.

Овай новаць узетъ е изъ Луценбахера стр. 35-
где се оригиналь налази онъ неказуе.

СТЕФАНЪ УРОШЪ II. МИЛУТИНЪ.

(Банскій светый краль) одъ год. 1275 до год. 1321. 29.
Октобра.

Одъ силногъ овогъ, дуго и сребно владав-
шегъ краля Србскогъ, имамо много разны' новаца,
одъ кон' неки имаю надписъ славенскій, а други
латинскій.

А. Съ написомъ Славенскимъ.

І-вогъ рода: краль подъ круномъ седи на пре-
стоу, у десной руцы држи крсть, у левой мачъ
преко крила метнуть.

Табл. III. чс. 27. Новаць сребрнъ, тежакъ 31 гранъ.

На лицу: Исусъ Христосъ седи на престолу,
кодъ главе ІС. ХС. до престола на десной страни
слово Д; а на левой страни слово І.

На наличію: печать: краль подъ круномъ седи
на престолу, држи у десной руцы крсть, а у левой
великій мачъ, кои му на крилу положень лежи; на-
писъ: † СТЕФАНЪ КРАЛЬ.

Новаць овай лепъ у оригиналу налази се садъ
у народ. срб. Музеуму, пре е было кодъ мене; и
Госп. Проф. К. Бранковићъ има га у своіой сбирки.

Табл. III. чс. 28. Новаць сребриъ,

пређашнѣмъ сасвимъ подобанъ, съ томъ само разликомъ, да е другогъ калуца, и да на лицу до престола нема слово Д, него само на левой страни І.

Овай необычно лепо сачуванъ новаць, добио самъ у оригиналу да га одчертамъ, изъ Пожаревца одъ могъ пріятеля и другара Доктора Медовића. —

Табл. III. чс. 29. Новаць сребриъ,

пређашнѣма сасвимъ подобанъ, съ томъ едномъ разликомъ да е другогъ калуца и да на лицу кодъ престола има слова, съ десне стране: N, а съ леве Б.

Узетъ е изъ Луценбахеровогъ дѣла, стр. 36, где е оригиналъ некаже; приписуе га погрешно Драгутину.

Таб. III. чс. 30. Новаць сребриъ,

пређашнѣму, изузимаюћи маленкости, ков о различномъ калуцу сведоче, сасвимъ подобанъ.

И овај е изъ Луценбахера узетъ, где е на стр. 36 изображень; и овај приписуе Драгутину. У сбирки Господина Попечителя Авр. Петровиѣвића налази се у два комада.

Б. Съ написомъ латинскимъ.

II-гогъ рода: печать као на предходѣнима, но написъ латинскій.

Табл. III. чс. 31. Новаць сребриъ.

На лицу: Обычный ликъ Спасителя, до престола слова: N. Б.

На наличію: печать: король на престолу подь круномъ седиши, држи у десницы крсть у левой руцы мачъ преко крила положень. *Напись:* † STEFAN REX. = Стефанъ король.

И овай новаць у оригиналу нисамъ видію, него самъ га узео изъ Луценбахера стр. 37; — где е погрешно Драгутину приписанъ.

III-ій родъ, король гологлавъ, у дугой одежди, држи у десницы скиптаръ съ криномъ на вр'у, у левой руцы мачъ, преко крила метнутъ.

Табл. III. ч. 32. Новаць сребриъ.

На лицу: Спаситель на престолу, као обично.

На наличію: печать: король гологлавъ, бркатъ у дугой до землѣ альни седи на престолу, држи у десницы руцы скиптаръ съ криномъ на вр'у украшень, а у левой руцы мачъ, кои е метнуо преко крила; *напись:* MONETA REGIS STEFANI. —

Овай новаць узеть е изъ Лѣтописа сръбскогъ одъ год. 1826, свезке II-ге, где е подь числомъ 6-тимъ изображень; и кодъ Луценбахера се налази на стр. 37. — И кодъ Appela (у Repertorium II. Band. II-te Abtheil. стр. 799. 3, подь числомъ 1, 2, 3) и у Унгарскомъ народ. Музеуму се налази (види Сеченьевъ каталогъ, часть III стр. 44. число 3. 4. 5. и Табл. 7 число 54, 55, 56) но погрешно се на оба места Стефану II-гомъ и Урошу I-вомъ приписуе. —

IV-тый родъ. Король подь круномъ седи на престолу, држи скиптаръ у десной, а царску ябуку у левой руцы.

Табл. III. чс. 33. Новаць сребрнъ.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу, съ ле-
ве и съ десне стране по еданъ цвѣтъ одъ крина,
(лиліе).

На наличію: Краль съ круномъ на глави седи
на престолу, у десницы држи скиптаръ съ крстомъ
простимъ на вр'у; у левой руцы пруженой држи
царску ябуку съ двострукимъ крстомъ украшену;
надпись: STEFA REX.

Овай новаць налази се кодъ Луценбахера, на
стр. 42, одкудъ е узетъ; я га іошъ у оригиналу ни-
самъ видію.

V-тый родъ. Краль подъ круномъ седећи, са
скиптромъ и ябукомъ, као и пређашњи, но над-
пись другій.

Табл. III. чс. 34. Сребрнъ новаць.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично; съ обе
стране по еданъ кринъ.

На наличію, печать истый, кой на предходе-
немъ али надпись: VROSIVS REX.

И овай е узетъ изъ Луценбахера, стр. 44. под-
линикъ нисамъ видію.

Табл. III. чс. 35. Сребрнъ новаць.

На лицу: пређашнѣмъ сасвимъ подобанъ.

На наличю: краль подъ круномъ седи на пре-
столу, у десницы држи скиптаръ са цвѣтомъ одъ

крива на вр'у украшень; у левой руцы царску ябуку съ двострукимъ крестомъ; надпись: MONET REGIS VROSI.

Овай новаць изображень е већъ: I-во у Лѣтопису, год. 1826, чс. I. № 2. по оригиналу налазеномъ се у цес. вр. Münzkabinet у Бечу; и ту се каже да е Уроша I. великогъ. 2-го кодъ Луценбахера на стр. 44. Налази се и у Сеченъевомъ Музеуму, (Catalog. Szecsenyi P. III. p. 45. Tab. 8. № 64) где се Урошу I. великомъ приписуе а Лиліе, супруги нѣговой Ђлени Франкињи; но други ове Лиліе на новцѣма Милутина, приписую уцливу Карла Роберта Анжускогъ, краля Унгарскогъ. И самъ га узео изъ Лѣтописа.

Табл. III. чс. 36. Начертанъ е истый овай новаць по Луценбахеровомъ изображенью, на стр. 44.

Табл. IV. чс. 37. Новаць сребрнъ,

пређашнѣмъ, изузимаюћи неке маленкости, подобанъ, но опеть другогъ налупа.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично съ написомъ кодъ главе ІС. ХС. но нема лилія.

На наличю. Краль подъ круномъ седећи на престолу; у десницы држи скиптаръ съ простимъ еднострукимъ крестомъ на вр'у, а у левой руцы царску ябуку опеть само съ еднострукимъ крестомъ; надпись: MONETA REGIS VROSI.

Узеть е изъ Луценбахера съ 41 стране.

Табл. IV. чс. 38.

Поваць сребрнъ, преѣашнѣмъ скоро сасвимъ подобанъ; али другоъ калуа.

На лицу. Исусъ Христосъ, као обично.

На наличю. Краль сасвимъ као и на преѣашнѣмъ, само на врѹ скиптра съ криномъ, и надпись истый другѣе стои намешѣенъ.

Такоѣеръ е снимлѣнъ изъ Луценбахера стр. 41. Где су подлинницы, ништа неказуе.

Овде морамо напоменути, да е и Унгарскій краль Карль Робертъ, (као Господаръ Мачве и неке части Србѣ? веле Маѣарски списатели) дао ковати новаць србскима подобанъ, но то се има по миѣнию Г. А. Стоячковиѣа приписати томе, што е овай краль быо Млѣтцима врло наклонѣнъ, дакле е по млѣтачкомъ крою новце ковао; (види Срб. народ. Листъ за год. 1843. чс. 42). Мы ѣемо га ниже описати, а изображенъ е на Табл. VIII подъ числ. 90.

Z a n e t t i казуе, да е и *Константинъ*, сынъ краля Милутина одъ Марѣе цара грчкогъ Андроника кѣери, дао ковати у *Скадру* сребрнъ новаць, на кога преднѣой страни стои надпись: D. REX CONSTANTINVS, око краля седеѣегъ подъ круномъ, у десной руцы држеѣегъ скиптаръ у левой ябуку; а на стражнѣой страни стои: S. STEFANVS SCVTARI. (Види: De nummis regum Mysiae. In Argelati Collect. Dissert. de monetis Italiae. Mediolani 1750. 4. Pars III pag. 19). Ово сведочи, да е Константинъ неко време владао, докъ не га Стефанъ Дечанскій у бою владе и живота лишио.

СТЕФАНЪ УРОШЪ III. ДЕЧАНСКІЙ.

Одъ год. 1321 до год. 1336. 13 Ноембра.

После смрти отца свога наслѣди престолъ; морао в *Константина* млађега брата свога, и *Владислава*, сына Драгутиновогъ побѣдити, да се на престолу утврди. Съ првомъ супругомъ, кѣри бугарскогъ краля *Смильца* родіо в *Душана* и *Душицу*. Среѣно в воєвао противъ Бугара и Грка, учему му в сынъ *Душанъ* славно послужіо. Сазидао е Манастирь *Высоке Дечане*. Са сыномъ *Душаномъ* побунившимсе имао в рать, наипосле буде уваженъ и у затвору у граду *Звечану* и живота лишень.

Новцы нѣгови досадъ познати сви су сребрни и имаю србскій надписъ.

Табл. IV. чс. 39. Новаць сребрнъ; тежанъ в 31 гринъ; врло добро сачуванъ.

На лицу: Исусъ Христосъ као обично; съ десне стране слово: L . съ леве стране: P.

На наличю: краљ брадаты съ дугомъ косомъ седи на престолу, подъ круномъ, држи у десной руцы скиптаръ съ еднострукимъ крстомъ; у левой руцы великій мачъ преко крила подожень; подъ ногама има слово : N. а около надписъ: ТРЕТИ СТЕФАНЪ ОУРОШЪ КР.

Овай новаць изображень в веѣхъ у : *Забавнику* Давидовића, год. 1821. подъ ч. 3. по ту се погрешно приписуе Деспоту Ђорђу Бранковићу. — И кодъ Луценбахера, подъ ч. 2. на стр. 47. описао га и Appel (Repertorium II. Bd, II. Abtheil. 798.) и погрешно га приписуе Стефану Првовенчаномъ. — По ов-

де в съ подлинника снимлѣнъ, кон в одъ мене прешао у Срб. народ. Музеумъ. Има га и Госп. Професоръ Конст. Бранковић у своіой сбирки.

Таб. IV. ч. 40. Новацъ сребриъ, 31. гранъ тежакъ, съ малимъ разликама пређашнѣмъ подобанъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично; съ десне стране : Р , съ леве : В.

На наличю: краљ сасвимъ, као и на предходѣнемъ, само што в истый онай надпись другчѣ намешѣнъ, и што краљ изподъ левогъ пазуа има крстићъ, а подъ ногама четири кружића.

Изображенъ в кодъ Луценбахера, на стр. 47. но рђаво; овде в снимлѣнъ съ прекрасно сачуваногъ подлинника, у збирки Г. Профес. К. Бранковића; налази се и у србско-народномъ Музеуму; куда в одъ мене дошао.

Таб. IV. ч. 41. Истый новацъ, но само 24 грана тежакъ и другій калулъ.

На лицу: обичный печать, безъ никаквы слова

На наличю: све в истовѣтно, као кодъ ч. 40. али надпись сасвимъ другчѣ намешѣнъ.

Подлинникъ у Музеуму Београдскомъ, одъ мене куплѣнъ; а има га и Госп. Профес. Конст. Бранковић; и Госп. Дим. Лолію у Земуну.

Новцы Стефана Дечанскогъ вальда су најлепши по свомъ изгледу, међу свима србскимъ новцыма.

СТЕФАНЪ ДУШАНЪ СИЛНЫЙ.

Краль год. 1336; царь 1347. умре 1356. 18. Децембра.

После смрти свога отца венчаше на престолъ и узме за супругу блену кћерь Министра грчкогъ Юанна Кантакузина. Онъ е много воевао са Грцыма, и пошто е велику часть пропадаюћегъ царства бизантійскогъ освоио, прогласи се 1347-ме године царемъ србскимъ, грчкимъ и бугарскимъ; уведе обичае грчкогъ двора кодъ себе, постави свога сына Уроша юшъ за живота свога кралѣмъ србскимъ, установи патриарха у Срби, и заведе намѣстнике пунвластне у свима провинціяма. Грцы су Турке противъ нѣга у помоћъ позивали, и тѣме поводъ дали къ томе, што су се они у Европи утврдили. Умре у рату съ Грцыма, близу Цариграда одъ грознице год. 1356. 18. Децембра.

Одъ овогъ найславниѣгъ србскогъ владѣтеля и-мамо найвише и новаца, найразличитѣгъ рода, одъ кон' досадъ слѣдуюће познаемо.

А. Съ латинскимъ надписомъ.

I. Изъ кралѣвскогъ времена.

Таб. IV. ч. 42. Новацъ сребриъ; 20. грана тежакъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, обично; съ десне стране слово: N; съ леве стране: Б .

На наличю: племићска кацига или ти шлемъ, съ круномъ и златномъ ябукомъ, на којой е звезда и три пера ноєва, (Helm mit Krone und Busch); наоколо надпись STEFANVS DEI GRA : REX. (Стефанъ божиомъ млдосчу краль).

Неки ову кацигу погрешно држе за звоно, други за сандучићъ за свете мошти; види: Луценбахера, на стр. 53. где е овай истый новацъ подъ ч. 1. начертанъ. — Нашъ снимакъ учинићъ е по подлиннику, кои е царско русскій профессоръ покойный Госп. Прейсъ изъ Србiе собомъ у Петроградъ однео. А и у србско народномъ Музеуму, налази се, одъ мене куплѣнъ. Господинъ Авраамъ Петроніевићъ, Попечитель иностраны дѣла и Княжескій Представникъ, имаде одъ истога овога новца осамъ комада у своіой сбирки.

Таб. IV. ч. 43, Новацъ сребриъ, тежакъ 20 грана;
пређашнѣму сасвимъ подобанъ, осимъ неки ситница сведочећи да е другога калупа.

На лицу: до лика Исуса Христа, съ десне стране слово N, съ леве : $\diamond$.

На наличю; печать истый, но на ябуки нема звезде, а надъ њомъ е у реду шесть круглица; надпись истый.

Снимлѣнъ съ подлинника, однешенога покойнимъ Профессоромъ Прейсомъ у Руссію.

Таб. IV. ч. 44. Новацъ сребриъ, тежакъ 24 грана;
пређашнѣма много подобанъ, али ипакъ различанъ.

На лицу: до обичнога лика Спасителѣвога слова: N. съ десне, O съ леве стране.

На наличю: на кациги крстъ, на ябуки млоге точке, надпись : † MONETA REGIS STEFANA. (Новацъ краля Стефана).

Овай новаць описанъ е и изображенъ: у Лѣтопису год. 1826. кнѣ. III. подъ ч. 3. Овде е начертанъ по подлиннику, кои е имао покойный Профессоръ Преисъ. Одъ овогъ новца има у збирки Госп. Попечителя Авраама Петроніевича две мало различне одъ овога екземплара феле; прво са словомъ: I. на лицу съ десне стране до лица Спасительвогъ има еданъ комадъ; друго са словима : N и O има четири комада.

Таб. IV. ч. 45. Новаць сребриъ; 24 грана тежакъ, сасвимъ подобанъ ономъ подъ ч. 42. али другогъ калуна, што показуе: а.) другій видъ слова у надпису, и б.) недостатакъ звезде на ябуки шлема.

Подлинникъ однео е такође Профес. Преисъ у Руссію.

Таб. IV. ч. 46. И овай сребриый новаць подобанъ и скоро сасвимъ предидућемъ,

но неке разлике ясно показую да е другогъ калуна на пр. крсть на шлему, и крстићи на четири края венца.

Снимлѣнъ е изъ Луценбахеровогъ дѣла, стр. 53. ч. 1. У збирки Господина Попечителя Авраама Петроніевича има одъ овогъ новца три комада, съ томъ разликомъ што е слово N на лицу, овако : K.

Таб. IV. ч. 47. Новаць сребриъ, сасвимъ подобанъ ономъ подъ ч. 44. али другогъ калуна што се види а.) изъ слова на лицу до лица Спасительвогъ: M. на десной, B на левой страни; а б.) изъ другіе резавогъ печата на лицу.

Узеть е изъ Луценбахера стр. 54. ч. 1.

Таб. IV. ч. 48. Новацъ сребриъ,

тежакъ 24. грана; подобанъ онима подъ ч. 44. и 47. али другоъ калуца.

На лицу: кодъ главе Спасителъве осимъ обичногъ ІС. ХС. има јошъ слова В. Ж. — а съ обе стране као и на онимъ подъ ч. 47. слова М. В.

На наличю пакъ подобанъ в истина новцу подъ ч. 47. али се печать нѣговъ ипакъ млогимъ особитостима одъ онога разликуе.

Подлинникъ налази се у богатой сбирки стары новаца Госп. Димитрія Льолъ у Земуну.

Таб. V. ч. 49. Новацъ сребриъ,

подобанъ сасвимъ новцу подъ числомъ 42. али ипакъ другоъ калуца; што сведоче слова : R съ десне и S съ леве стране лика Спасителя; и погрешка у надпису : STEFANS , у место STEFANVS.

Изображенъ е у *Лѣтопису* год. 1826. кнъ. III. ч. 2. одкудъ е и снимљенъ.

Таб. V. ч. 50. Новацъ сребриъ; тежакъ 22. грана, особитоъ рода.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу подъ сводомъ седећи, съ обе стране обичный надписъ ІС ХС. а подъ овимъ съ десне и съ леве стране по една крунисана човечія глава брadata, (грбъ Далмаціе?)

На наличю: Кацига съ круномъ, ябукомъ и пераницомъ, и надписъ : STEFANVS DI. GRA. REX.

Подлинникъ налази се у србско-народномъ Музеуму, куда е одъ мене дошао; прао е лено сачуванъ и лепъ новацъ.

Таб. V. ч. 51. Новацъ сребриъ; пређашиѣму подобанъ, но другога калуна.

Сниманъ изъ Луценбахеровога дѣла стр. 53. ч. 2.

II. Изъ царскога времена.

Таб. V. ч. 52. Новацъ сребриъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично, съ обе стране слова : К , и О .

На палицю: обична племиѣска кацага съ надписомъ: STEFANVS IMPERATOR — Стефанъ Императоръ (царь).

Налази се изображенъ у дѣлу Луценбахеровомъ, на стр. 55. подъ ч. 1. одкудъ е и сниманъ.

Таб. V. ч. 53. Новацъ сребриъ.

На лицу: сасвимъ обичный печать.

На палицю: шлемъ съ круномъ, ябукомъ и перяницомъ; надпись латинскій сасвимъ е сметено и погрешно одъ каквога невештога човека изрезанъ, а имао бы быти: STEFANVS IMPERATOR.

Узеть визъ Луценбахеровога дѣла, стр. 54. ч. 2.

Налази се и у Лѣтопису год. 1826. кнѣ. III. подъ ч. 3. а у Сеченьевой сбирки подъ каталога III. стр. 44. таб. 7. числомъ 53. где се погрешно Сте-

фану Првовѣнчаномъ приписуе. Види *Catalogus numorum Instituti nationalis Széchényiani. Pestini III. Partes in 8vo cum Tabulis aeneis № 107. et appendice.*

Таб. V. ч. 54. Новаць сребриъ.

На лицу: обычный ликъ Спасителѣвъ; съ десне стране овогъ слова: R , а съ леве : V .

На наличю. Царь подъ императорскомъ круномъ седеѣи држи съ обадема рукама мачь, преко крила положень; надпись сметень; имало бы быти, као и на предходеhemъ *Stefanus Imperator*, а види се само: A . . . . STIPROVA.

Изображень е кодъ Луценбахера на стр. 55. подъ ч. 2. одкудъ е овамо пренешень, о подлиннику неказуе ништа.

Б. Са србскимъ надписомъ.

I-вогъ Рода. Напись безъ лика царскогъ.

Таб. V. ч. 55. Новаць сребриъ.

На лицу: Исусъ Христось, као обычно; съ десне стране слово: R , съ леве слово: V .

На наличю: у кругу одъ точкѣи надпись: СТЕФАНЪ КЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОВѢРНЫ ЦАРЬ Ѡ; скрафено и погрешно изрезанъ.

Овай новаць изображень е већъ: прво у Давидовића Забавнику у Бечу 1821. године изишавшемъ; одтудъ е прешао: у Лѣтописъ год. 1826. часть III. подъ № 4. а и у дѣло Луценбахерово на стр. 56. подъ ч. 2. одкуда е и овай узеть.

Таб. V. ч. 56. Новаць сребриъ,

вроло добро сачуванъ, тежакъ 21. гранъ, съ предходѣнимъ истогъ рода, но другогъ калуна.

На лицу: преѣашнѣмъ сасвимъ подобанъ.

На налицю: у кругу изрезаномъ надпись: † СТ НЬ ВЪ ХА БА БЛГОВѢРАН ЦАРЬ К . то есть: Стефанъ въ Христа Бога благовѣрный царь и проча.

Овай новаць, вроло лепъ прешао е одъ мене у србско-народный Музеумъ; има га и Госп. чланъ апел. суда Милое Божићъ.

2-гій Родъ. Ликъ царевъ, кога крунишу два анѣла.

Таб. V. ч. 57. Новаць сребриъ; вроло лепъ и добро сачуванъ.

На лицу: као обычно ликъ Христа Спасителя; до овогъ на левой страни слово: V .

На налицю: царъ до колена, у свѣтлой царской одежди, подъ царскомъ круномъ, кою му два летећа ангела на главу мећу, држи у десницы скиптаръ съ простимъ крстомъ на врѹ, леву руку метнуо е на срце; надпись, на десной страни до цара : СФЪ то есть : Стефанъ: а на левой : ЦР = царъ.

Подлинникъ овогъ особито лепогъ и редкогъ новца налази се кодъ Господина Рае Дамяновића, помоћника Попечительства Правосудія и Просвещенія; одъ кога е овай снимакъ узетъ.

*Таб. V. ч. 58. Новаць сребриъ, преѣашнѣмъ подобанъ,
съ некомъ разликомъ.*

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу; съ десне стране слово : S ; съ леве крсть : † .

На наличю: ликъ царевъ ; исто тако као и на предходеѣмъ, а и надпись истый, само што царь стои на две главе лавове.

Изображенъ е у *Луценбахеру*, на стр. 56. ч. 1. о подлиннику ништа неназуе.

3-ћегъ Рода. Царъ и царица држе крсть.

*Таб. V. ч. 59. Новаць сребриъ, тежакъ 14. грана,
редакъ.*

На лицу: Исусъ Христосъ као обычно, и слова: R , и S .

На наличю: царъ стоећи подъ круномъ царскомъ, затвореномъ, у богатой одежди, држи у десницы скиптаръ съ крстомъ на врѹ, а съ левомъ рукомъ уватио высокъ двострукій крсть; лево стои царица гологлава (или вальда краль Урошь младый?) и она држи съ десницомъ великій онай крсть, а у левой руцы скиптаръ съ крстомъ, и богато е одевена; надпись, као и на предходеѣмъ : СФЪ ЦР то есть : Стефанъ царъ.

Оригиналъ овогъ лепогъ и врло добро сачуваногъ новца, налази се у лепой сбирки стары' новца покойногъ Госпд. Якова Якшића, садъ кодъ сына нѣговогъ Госп. Владимира Якшића.

4-тогъ Рода. Царъ на коню яшећи.

Таб. V. ч. 60. Новацъ сребриъ; тежакъ 19. грана.

На лицу: ликъ Исуса Христа, до пояса, съ десницомъ благосвля, а у левой држи свитакъ писма, до главе обичный надпись $\text{IC} \cdot \text{XC}$.

На наличю: царь яши на коно, на глави има неку низку круну, а у десницы скиптаръ съ крстомъ на вр'у; долама съ однимъ редомъ дугмета на иѣму; надпись обичный: $\text{CF} \cdot \text{P} = \text{Стефанъ царь}$.

Оригиналъ съ кога е овай снимакъ одчертанъ налази се у сбирки Госп. Милоя Божића, члана апел. суда.

Таб. VI. ч. 61. Новацъ пређашнѣмъ скоро сасвимъ подобанъ, но ипакъ другогъ кааупа, и иошъ болъ сачуванъ и лепшій; тежина = 20. грана.

На лицу: истый ликъ Спасителѣвъ, кои ина пређашнѣмъ, али слова съ десне стране: R , — съ леве V .

На наличю: опеть царь яшећи на коно, съ круномъ на глави и скиптромъ у десницы; но на долами три реда дугмета; надпись обичный $\text{CF} \cdot \text{P} = \text{Стефанъ царь}$.

Подлинникъ овогъ особито лепогъ новца храни се у србско-народномъ Музеуму, куда е одъ мене дошао.

Таб. VI. ч. 62. Новацъ сребриъ:

на две половине разломлѣнъ, друга половина се изгубила, а ова важи = 12 грана, пређашнѣмъ е сасвимъ подобанъ, но на лицу до образа Спасителѣвогъ друга су слова, на десной страни: P , а на левой P .

Оригиналъ прешао е одъ мене у Музеумъ Београдскій.

СТЕФАНЪ УРОШЪ, МЛАДЫЙ.

Царь одъ 1356 до 1367 год. 2. Децембра.

Юшъ за живота отчиногъ владао е съ титуломъ краля сръбскогъ у старой Србїи, после смрти овога венча се за цара. Намѣстницы провинція, поставлѣни одъ Душана, почну се одметати и неслушати га, зато Урошъ, уздаюћи се у *Вукашина*, наименуе овога кралѣмъ, задржавши за себе вр'овну власть и достоинство царско, но овай га убїе год. 1367. д. 2. Декембра.

Одъ нѣга познаемо досадъ, четири рода различны новаца:

I-вый Родъ. Царь седи на престолу.

Табл. VI. чс. 63. Новаць сребрнъ.

На лицу: Шлемъ съ круномъ, ябукомъ и перяницомъ, као на горе описанимъ Душановимъ новцѣма, но не ясно изрезанъ, надпись у наоколо: VROSIVS IMPERATOR, то есть: Урошъ Императоръ.

На наличію: Царь сѣино одевенъ подъ круномъ седи на столцу и држи у десницы скиптаръ съ крстомъ на вр'у; до нѣга съ десне стране надпись ѢШЬ ЦРЬ то есть: Урошъ царь.

Новаць овай изображенъ е у Лѣтопису сръб. за год. 1826. свезки II. подъ ч. 5, и у Луценбахе-

ровомъ дѣлу, на стр. 58. ч. 1. Оригиналъ видіо самъ и снимію, налазећи се кодъ Стефана Илића Верковића, Бошняка и скупителя старина'.

2-ій Родъ Царь седи на два лава.

Табл. VI. чс. 64. Новаць бакрень, редакъ.

На лицу: Светитель некій, неможе се извѣстно рећи кои, стоећи у широкой альнии пружію обе руке одъ себе; надпись око края неможе се прочитати, а до светителя на десной страни слово: L, на левой P.

На наличію: Краль подъ отвореномъ круномъ, у широкой кабаницы, седи на два лава, а држи у десной руцы скиптаръ съ крстомъ на врѹ, а у левой крсть; надпись око края: REX VIII. (= Rex Urošius = краль Урошь?)

Овай единый мени познатыи бакарный новаць Србскій, дао ми е да га снимимъ Госп. Началникъ Оддѣл. Промисл. Попечит. Финансіе Юв. Гавриловићъ; где е садъ оригиналъ незнамъ, ако ніе у Музеуму?

3-ій Родъ. Съ кацигомъ и латинскимъ надписомъ.

Табл. VI. чс. 65. Новаць сребриъ; 24 грана тежакъ.

На лицу: Образъ Христа Спасителя на престолу седећегъ; съ десне стране слово: M. съ леве: B.

На наличію: Шлемъ съ круномъ, ябукомъ и перяницомъ; до кациге съ леве и съ десне стране

по една звезда; око края надпись: VROSIVS STEFAN.

Овай лепъ новаць, налази се у оригиналу кодъ Господина Аврама Петроніевича, Княжескогъ Представника и Попечит. Иностраны дѣла.

4-тый Родъ; Цара Уроша Которскій новаць.

Табл. VI. чс. 66. Новаць сребръ.

На лицу: Светый Трифунъ, патронъ общине Которске, стон у кругу славе, гологлавъ, држи у десной руцы грану палмову, а у левой крсть; наоколо надпись: S. TRIPHON KATAREN :: ; съ леве стране до светителя слово: R.

На наличію: Царъ съ отвореномъ круномъ на глави, седи у дугой долами на две главе лавове, и држи у десной руцы скиптаръ са криновимъ цветомъ на вр'у, а у левой руцы царску ябуку съ крстомъ; надпись у наоколо: VROSIVS IMPERATOR . = Урошь царъ.

Оригиналъ овога новца видіо самъ кодъ Г.Г. Юкића, Францишкана и Стеф. И. Верковића, и сниміо самъ га.

В У К А Ш И Н Ъ.

Крадь, одъ 1367, до 1371 год. 26. Септембра.

Убийца овай последнѣга Неманића, Цара Уроша младогъ, ступи на престоль г. 1367. но ніе више

све провинціе царства Душановогоъ подь своимъ скиптромъ дриао, самовластни Намѣстницы, кои нису Уроша слушали, нису се ни нѣму повиновали. Онъ умре год. 1371 одь руку свога слуге.

Нѣговъ новаца познаемо досадь само едань родь, у вище калуца:

Табл. VI. чс. 67. Новацъ сребриъ, 15 грана тежакъ.

На лицу: Обычный ликъ Спасителя на престолу седегегъ; десно слово: G , лево : N.

На наличію: Надпись: KB XA BA BΛAΓOBYPHHИИ KPA KAKAШИ. = Въ Христа Бога благовѣрный краль Влацинъ.

Овай новацъ сниміо самъ са подлинника, налазегегъ се у знаменитой збирки стары новаца Господина Совѣтника Лазара Арсеніевича.

Табл. VI. чс. 68. Новацъ сребриъ, съ маломъ разликомъ преѣшнѣмъ подобанъ.

На лицу: исто као и преѣшнѣи, само што нема оны слова, него едино на левой страни до престола слово: Ә , изврнуто G .

На наличію: Истый надпись, но не тако лепо и правилно резанъ.

Начертанъ е у Лѣтопису год. 1826. ч. I. подь ч. 3. и кодъ Луценбахера на стр. 60.

Табл. VI. чс. 69. Новацъ сребриъ,

преѣшнѣима сасвимъ подобанъ, али опеть другоъ калуца; што показуе већь то, да е слово G на ле-

вой страни до лика спасителъвогъ правилно окресту овоако: б .

Ово изображенъ узето е изъ Давидовићевогъ Забавника за годину 1821 у Бечу изишавшегъ, где е подъ ч. 2 начертано; по оригиналу, кон се чува у цес. кр. Минцкабинету у Бечу.

Л А З А Р Ъ.

Царъ одъ год. 1371. до 1389. 25. Юнѣ.

После смрти Вукашинове, намѣстникъ Сремскій Кнезь Лазаръ Гребеляновићъ, освои вр'овну властъ у србскомъ Царству, премда е и онъ силнимъ већ садъ намѣстницыма нѣове землѣ оставити морао; Свештенство е нѣга, као најболѣгъ избрало и припознало за Цара, и онъ се венча на престолю србскій год. 1376. Онъ се у животу само кнезомъ називао, а и на новцыма само краљемъ. Онъ е погинуо, у крвавой и одсудной битки на полю Косовомъ, на Видовъ данъ 15. Юнѣ 1389. год. И съ нѣме е пропало Србско Царство, и независимость и самосталность народа Србскогъ.

Одъ нѣга познаемо два рода новаца.

Табла VI. чс. 70. Новацъ сребриъ; редакъ.

На лицу: Царъ на коню яшећи, држи у десной руцы скиптаръ съ крстомъ на вр'у; надписъ до нѣгове главе: КР ЛР = краљ Лазаръ.

На наличію: Шлемъ съ круномъ ябукомъ и черянцомъ; у наоколо надписъ латинскій, но из-

тртъ, тако да се само нека слова виде: L: . : VS — вальда LAZARVS? и т. д.

Овай новаць е узетъ изъ дѣла *Луценбахеровогъ*, где е на стр. 64 изображенъ; али ништа казано нѣ, одкудъ е сниманъ.

Осимъ овога видіо самъ я јошъ лешъ еданъ новаць Кнеза Лазара, кои е одъ Стефана Илића Верковића, Бошњака и скупителя старина, продатъ Музеуму Загребачкомъ, и садъ се тамо чува. Сребрнъ е, има *на лицу*: Ликъ Спасителя, а *на наличію*: Краля на престолу, онако као на новцу на таб. VI. ч. 63., и съ обе стране до нѣга надшесъ сасвимъ исписанъ: КРАЛЬ ЛАЗАРЪ. = Краль Лазаръ. Врло е лепъ и добро сачуванъ; има га и Г. Юкићъ, францишканскій редовникъ у Босни.

СТЕФАНЪ ЛАЗАРЕВИЊЪ.

Царъ одъ год. 1389. до год. 1427. 19. Юнія.

(Обично *Деспотъ Стефанъ високій.*)

После Косовске пронасти признао е Султанъ Баязитъ Царицу Милицу и Стефана Лазаревића за господаре србске, подъ условіемъ да га за свога вр'овногъ Господара признаю, и да му даю помоћу у войски и годишній данакъ, а народъ и свенство признаю Стефана за цара. Год. 1403. добіе у Цариграду одъ грчкогъ цара титулу и круну Деспотску по обичаю старомъ. Год. 1406. умре цари-

ца Милица као калуђерица а онъ се венча на престолъ. Онъ е сазидео манастиръ Манассію у Ресави. Много е воевао съ Турцыма и дома противъ одметника. Умре д. 19. Юнія год. 1427. а немаюћи наслѣдника, остави престолъ Ђорђу Бранковићу.

Одъ нѣга имамо врло много новаца, и јошъ се единако нови налазе; познаємо слѣдуюће :

1-вогъ Рода. Съ ликомъ Деспотовимъ.

Таб. VI. ч. 71. Новацъ сребриъ; тежакъ 14 грана.

На лицу: Исусъ Христосъ на престолу седећи, съ обе стране по една звезда.

На наличю: Деспотъ гологлавъ, у дугой долами, стоѣћи, држи у десници стрелу или крстъ? а у левој руцы скиптаръ на кога вр'у е цвѣтъ одъ крина, съ обе стране до нѣга по три точке, ∴, наоколо надписъ: ДЕСПОТ СТЕФАН.

Оригиналъ овогъ новца налази се, врло добро сачуванъ у Срб. нар. Музеуму, а има га и Госп. Профес. Конст. Бранковићъ у својој сбирки.

Таб. VI. ч. 72. Истиъ тај новацъ, съ маломъ разликомъ, дакле другогъ калуца, (нема оне три точке до лика Деспотовогъ, и слова су другчиѣ намештена); снимлѣнъ съ оригинала налазећегъ се у лепој сбирки Якшићевой.

2-гогъ Рода.

Таб. VII. ч. 73. Новацъ сребриъ, тежакъ 17 грана.

На лицу: Исусъ Христосъ стоѣћи, десномъ рукомъ давъ благословъ а левој држи евангелиѣ, о-

кружень е, осимъ славе око главе, јошъ цео кругомъ славе, у коѣмъ има са сваке стране по три звезде; а изванъ овогъ круга е обичный написъ: $\tilde{\Gamma} \cdot \tilde{\chi} \cdot \tilde{\sigma}$.

На наличю: написъ: НОВА ЦЕКА ГНА ДЕСПОТА. =
Нова цека господина Деспота.

Подлинникъ овогъ добро сачуваногъ новца налази се у сбирки Господ. Профес. Конст. Бранковића.

3-ћегъ Р о д а.

Таб. VII. ч. 74. Новацъ сребрнъ; има 18 грана теж.

На лицу: ликъ Спасителя стовћегъ, као и на пређашнѣмъ, съ томъ разликомъ, да нема обичногъ надписа $\tilde{\Gamma} \cdot \tilde{\chi} \cdot \tilde{\sigma}$. нити у кругу славе оны' звезда, него изванъ овогъ круга на обе стране по една звезда.

На наличю: написъ скраћенъ: ГН ДИТЬ = то всть: Господинъ Деспотъ, при томъ горе, съ леве и съ десне и доле око овогъ надписа четири звезде, а међу сваке две звезде по две точке.

Оригиналь налази се кодъ Г. Профес. Конст. Бранковића и у Срб. народ. Музеуму, одъ мене.

4-тогъ Р о д а.

Таб. VII. ч. 75. Новацъ сребрнъ; тежакъ 15 грана.

На лицу: Исусъ Христосъ стовћи у кругу славе, као и на пређашнѣмъ, но изванъ овогъ круга обичный написъ: $\tilde{\Gamma} \cdot \tilde{\chi} \cdot \tilde{\sigma}$. са три точке. десно надъ словима, лево подъ овима стављѣне.

На наличю: надпись: ДЕСПОТ, разделѣнъ едномъ правомъ чертомъ на горный и дольный редъ, а при свакомъ редку напредъ и острагъ по три точке.

Оригиналъ овогъ новца има Госп. Профес. Конст. Бранковићъ.

5-тогъ Рода.

Таб. VII. ч. 76. Новацъ сребрнъ.

На лицу: ликъ Спасителя у кругу славе, око овогъ круга шесть цвета одъ крина, са сваке стране по три.

На наличю: слова П и у овимъ Т, кое е погрешно место Д П Т; а то бы было скраћено ДЕСПОТ; око овы' слова четири цвета одъ крина, горе, доле и на обе стране по вданъ, а између свака два крина по три точке = ;.

Овай новацъ прешао е одъ мене у Музеумъ Београдскій.

Осимъ овы' јошъ самъ видіо и начертао два сасвимъ нова и досадъ непозната новца Деспота Стефана Лазаревића, кое ћу издати ако Богъ да, у идућој части Гласника овога.

ЂУРАЋЪ БРАНКОВИЋЪ.

Деспотъ одъ год. 1427. до 1457. 29. Дец.

Овай дуго владавши Деспотъ србскій оставіо намъ е после цара Душана највише разнога рода новаца, одъ кој' досадъ већъ познаемо слѣдујуће:

1-вогъ Рода.

Таб. VII. ч. 77. Новацъ сребрнъ, 14 грана тежакъ.

На лицу: Лавъ одъ леве нъ десной ступаюћи, око нѣга четири звезде.

На наличю: надпись: ГНЬ ДЕСПОТЬ ГЮРГЪ. = Господинъ Деспоть Ђураћъ.

Оригиналъ овогъ новца чува се у Србско-народномъ Музеуму, куда е одъ мене дошао.

2-гогъ Рода.

Таб. VII. ч. 78. Новацъ сребрнъ, тежакъ 13 грана.

На лицу: Лавъ на десну страну корачаюћи, око нѣга четири цвета одъ крива.

На наличю: надпись: ГНЬ . — ДЕСПО — . ТЪГ. = то есть: Господинъ Деспоть Ђураћъ, онимъ двема правимъ чертама на три редка разделѣнъ.

Подминикъ овогъ леногъ новца има Господинъ Совѣтникъ Лазаръ Арсеніевићъ.

3-ћегъ Рода.

Таб. VII. ч. 79. Новацъ сребрнъ, 13 грана тежакъ.

На лицу: Лавъ на десно корачаюћи; око лава надпись: СМДРЕО = Смедерево.

На наличю: ГНЬ ДЕСПТЬ ГЮРГЪ = Господинъ Деспоть Ђураћъ; а исподъ надписа стоя звезда са две точке = . * .

Овай лепъ новаць храни се у Музеуму сръбскомъ.

Таб. VII. ч. 80. Новаць сребрнъ, тежакъ 11 грана.

На лицу: у кругу одъ нанизаны' точкица ступа одъ десне къ левой страни Лавъ; изванъ овогъ круга око края новца налази се осамъ звезда.

На наличю: у средини, опеть у таковомъ венцу стои скраћено име : ГЮРГЪ = то естъ Ђурађъ; а изванъ венца оногъ, око края новца види се одъ надписа несавршено изтиснутогъ само : ДЕСП = Деспоть, а было е по свой прилицы: Господинъ Деспоть Ђурађъ.

Подлинникъ овога новца, прешао е одъ мене у Музеумъ Срб. народный у Београду.

5-тогъ Р о д а.

Таб. VII. ч. 81. Новаць сребрнъ.

На лицу: Исусъ Христось седи на престоу, десницомъ благословећи; до нѣга обичный надпись ІС. ХС.

На наличю: у кругу одъ точкй, у средини новца стои Лавъ, на две стражнѣ ноге у висину исправлѣнъ; подъ предньимъ ногама му е звезда; око края надпись: † ГНЪ ДЕСПОТ ГЮРГЪ = Господинъ Ђурађъ.

Овай новаць изображень е у Лѣтопису за год. 1826. у части II. подъ ч. 8., одкудъ е овамо пренешень.

6-тогъ Рода.

Таб. VII. ч. 82. Новаць сребриъ, тежакъ 12 грана.

На лицу: Исусъ Христосъ стоѣни у целомъ лицу у кругу славе, десницомъ благосияюћи, а левомъ рукомъ евангелиѣ држећи; изванъ круга съ обе стране обичный надписъ $\Gamma \text{C} \text{X} \text{C}$.

На наличю: у средини новца Лавъ ступаюћи напредъ одъ десне къ левой страни, око нѣга надписъ горе надъ нѣмъ : ΓD = Господинъ; предъ лавомъ : Γ , за нѣмъ : B , и подъ нѣмъ : $\text{P} \text{B}$, кое скупа значи : ГБЮРГ = Ђураћъ; између слова свуда по еданъ цвѣтъ одъ крина; а надъ лѣма лавовима опеть еданъ кринъ, дакле свега петъ цвѣта криновы.

Овай лѣтъ и добро сачуванъ новаць, храни се у Музеуму Београдскомъ. Овоме подобанъ сребрианый новаць, имаюћи *на наличю* око лава у кругу надписъ: ГОСПОДИНЪ ГЮРГЪ, видю и одчертао самъ, налазећи се кодъ Стеф. И. Верковића.

7-могъ Рода.

Таб. VII. ч. 83. Новаць сребриъ.

На лицу: ликъ Деспота Ђурђа Бранковића, стоѣнегъ у дугой долами, подъ круномъ; у десницы држећегъ мачъ правъ, а у левой руцы царску ябуку съ крстомъ; рукави дугачки, вице му одъ руку; око края надписъ: ДЕСПОТЬ ГЮРГЪ. = Деспоть Ђураћъ.

На наличю: Лавъ исправльниъ, до предвѣи ногу две звезде, а одъ главе нѣгове до доле надписъ: C M D P K O = то есть : Смедерево .

Овай новаць изображенъ е такођеръ у Лѣтопису за год. 1826. у части IV. подъ числ. 3-ћимъ, одавде е снимлѣнъ и пренешенъ овамо; но я самъ га видіо и у подлиннику.

Таб. VII. ч. 84. Истый тай новаць,

само другогъ калуца, што се види изъ неки' незнатны' разлика', на пр. другогъ расположеня слова.

И овай е узетъ изъ сръбскогъ Лѣтописа год. 1826. ч. IV. где е подъ ч. 2. начертанъ.

8-могъ Рода.

Таб. VII. ч. 85. Новаць сребрнъ, тежакъ 13 грана.

На лицу: ликъ Деспота, седећегъ на престолу съ круномъ отвореномъ на глави, съ мачемъ подигнутимъ у десной, а съ царскомъ ябукомъ крстомъ у крашеномъ у левой руцы; у наоколо надпись: ДЕСПОТЬ ГЮРЬГЪ = Деспоть Ђурађъ.

На наличю: Лавъ ступаюћи напредъ; око нѣга надпись: РЉДНИКЪ . = Рудникъ, вероватно место, где е новаць кованъ, и знатанъ сребрний и бакарный майданъ.

Овога новца оригиналь одпре кодъ мене бывшій, садъ налази се у Музеуму Београдскомъ, кодъ Попечительства Просвештенія.

Таб. VII. ч. 86. Истый овай новаць,

но другогъ калуца и болѣ сачуванъ. Налази се у подлиннику, у збирки Господ. Совѣтника Лазара Арсенивића.

9-тогъ Рода.

Таб. VIII. ч. 87. Новацъ сребриъ.

На лицу: у средини монограмъ значеѣи: ДЕС-ПОТЬ, са титломъ горе, са обадве стране по еданъ цвѣтъ одъ крина; доле три а горе две звезде; а

На наличю: опетъ у средини монограмъ значеѣи: ГЮРГЪ = Ђураѣъ, тако исто съ титломъ съ двама кривовима и са петъ звезда окруженъ.

Овай врло лепъ, добро сачуваный малый новацъ, храни се у Музеуму србско-народномъ у Београду, одъ мене куплѣнъ.

АНГЕЛИНЕ

Супруге Деспота Стефана Ђурѣва Бранковиѣа, кол в после смрти Вука Гргуровиѣа одъ год. 1497. до 1498. была Деспотица.

Одъ ове у народу србскомъ поштоване свете майке Анѣлиѣ, имамо едну медалию, или управо златанъ печать, са хрисовулъ дате монастыру Св. Петра и Павла у Светой гори, год. 1496. кои смо овде знаменитости нѣгове ради на заглавлю нашегъ описаня, ставили; премда бы више у Сфрагистику илити збирку стары србски печата спадао; види:

Таб. VIII. ч. 88. Медалия ова в златна, (или сребрна а позлаћена?)

На лицу: показуѣ у средини светога Ђорѣа на коню бореѣегъ се съ аждаіомъ; и око нѣга надпись: † СТИ КАКОМНЧЕ ГЕОРГІЕ ПОМАЏИ РАБИ СВОЕ = Светый Великомучениче Георгіе помилуй раби свое.

На наличю: у средини новца стое: Деспотица Ангелина и њѣна два сына Деспотовића Георгіе и Јоанъ; у дугимъ одълама, съ крунама на главама, држећи се изподъ руке, око њѣи надписъ: ГПО ДЕПОЦА АГГЛІНА = Госпоѣ Деспотица Ангелина; съ десне стране до сына ГСПО ДЕСПОТЬ ГЕШРГІЕ = Господинъ Деспотъ Георгіе; а съ леве стране до другоѣ сына: ГСПО ДЕСПОТ ІШН † = Господинъ Деспотъ Јоанъ.

Ова Медалиѣ изображена е у Забавнику изда- томъ одъ Д. Давидовића у Бечу 1821. год. подъ ч. 4. а одтудъ е овамо пренешена.

ДОДАТАКЪ КЪ ОПИСАНЮ СРБСКИ НОВАЦА.

Новацъ Карла Роберта, краља Унгаріе, владавшегъ одъ год. 1310. до 1342.

Овај краљ освоіо е одъ Стефана Уроша II. Милутина, краља србскога, неке части Србіе, и на- звао се краљемъ Србіе, зато потврђую неки мађар- ски списатељи да е и дао ковати овај новацъ на начинъ србскій, подъ своимъ именомъ, кои смо ов- де знаменитости њгове ради изобразити дали, на:

Таб. VIII. ч. 90. Овај новацъ е сребрнъ, и показуе:

На лицу: ликъ Христа Спасителя на престолу седећегъ съ надписомъ ІС ХС. исто тако као и срб- ски новцы, съ томъ разликомъ, да съ обе стране до престола стои по еданъ цвѣтъ одъ крива, грбъ фран- цузскогъ дома *Анжу*, одъ когъ е био краљ Карлъ, те исте кривове налазимо и на некимъ новцыма кра-

ля Милутина, на пр. види таб. III. 33. 34. 35. 36. одну маѣарски историци доводе, да в Милутинъ морао припознавати неко првенство краля Унгарскога надъ собомъ; но то нѣе довольно доказано, могли су они то себи и суетно присвоивати.

На наличю: Светый Стефанъ стоећи съ венцемъ славе око главе, држи у левой руцы Евангелие, десницомъ предае барякъ, на коега мотки доле види се крсть краю подъ круномъ, у долами до колѣна стоеѣмъ, и десницомъ тай барякъ приймаюѣмъ, око края надпись, лево: S STEFAN. = Св. Стефанъ, (може быти и краля Унгарскій, Стефанъ I.) а десно KARVLV, до главе краљѣе REX . то естъ = Кароль краљ.

Новаць овай љзеть в изъ Луценбахеровогъ дѣла, са стр. 42. где в подъ ч. I. изображенъ; онъ га в узео изъ Заветіевогъ дѣла.

Но Г. А. Столчковиць лепо в доказао (у Срб. народи. Листу год. 1843. ч. 42.) неоснованость горенаведеногъ потврѣиваня, и да в Карло Робертъ зато овакавъ новаць по млѣтачкомъ начину коватидао, што в быо одъ матере млѣтачке властельке роѣнъ и венеціанскимъ правима и заведеняма врло наклонѣнъ.

Новцы непознати.

Табл. VIII, чс. 91. Новаць сребриъ, тежакъ шесть грана.

На лицу: Исусъ Христось стоећи, као на новцыма србскима Деспота Стефана Лазаревића на пр. на таб. VII. ч. 75.

На наличю: у кругу одъ точкій двоглавый орао; до иѣга на обе стране по две точке; надпись нема.

Овай лепъ новацъ, доста добро сачуванъ, налази се кодъ Госп. I. Кумануди, правителъственогъ Банкіера у Београду. Неможе се истина, збогъ недостатка надписа, извѣстно рећи чій е новацъ, но я за цело држимъ да е србскій, еръ су двоглавогъ орла сви србски владѣтели употребљавали, као грбъ; видимо га на иконама краљва у Жичи, на икони цара Лазара у Раваницы, Деспота Стефана у Манасѣин; на печату Цара Лазара изображенъ у Раићевой Исторіи Ш-ной части; на печатима Црноєвића Црногорски и на печату Ђорђа Кастріотића Скендербега; тежко е само казати чій е новацъ овай одъ своіо овы? Я бы мыслию, да е найвѣроватніе или Црноєвића или Скендербега, еръ су текъ у нѣіово време почели овако мали новцы србски быти. Юшъ новцы Деспота Стефана обычно имаю 15 до 18 грана, Ђурђа Деспота 11 до 13 грана, а ови само половину тога 6 грана.

Таб. VIII. ч. 29. Новацъ сребриъ, имаюћи 6 грана тежине.

На лицу: Глава Христа Спасителя у вѣнцу славе у средини новца, око нѣ у кругу надписъ; неможе се прочитати.

На наличю: Племнѣскій шлемъ украшенъ роговима воловскимъ, међу конма има четири точке; наоколо опетъ надписъ као што се чини латинскій.

Новацъ овай налази се у збирки Господ. Д. Лоліе у Земуну. Немогу казати чій е, али е за цело србскій, одъ некогъ Войводе или Бана, изъ друге половине петнайстогъ столѣтія.

НОВЦЫ ЦАРЕВА БУГАРСКИИ.

Табл. VІІІ. ч. 93. Новаць сребриъ, тежкаъ 16
грана.

На лицу: Исусъ Христосъ стоѣши предъ престоломъ, обе руце пружію одъ себе и дае благословъ; до главе обичный надписъ ІС. ХС. исподъ руку съ десне стране слово Я, съ леве: Ц. = вальда значи: Ясень Царъ?

На наличю: Два лика владѣтельска стое еданъ до другога, у богатомъ дугачкомъ одѣлу, межу ѣма у средни крсть двострукій; надписъ врло неясанъ, но чини се као да е до лика на левой страни съ латинскимъ словима было: DV. = Dux. = кнезь.

Овай новаць одъ врло финогъ сребра но грубогъ посла, сасвимъ е подобанъ новцыма кои се *Влакану* Неманићу приписую види таб. I. ч. 1 и 2; али заедно и новцу на таб. IX. подъ ч. 101. кои се одъ учены людій за бугарскій држи. О свима овимъ новцыма тежко е съ извѣстносћу нешто опредѣлити, и они мораю се као сумнителни сматрати; премда бы на овомъ слово Я и Ц могло толковати се на *Ясена I.* Цара бугарскога, владавшегъ одъ год. 1186 до 1195.

Оригиналь налази се у збирки Госп. Дим. *Лоліо* отиѣногъ трговца и шпедитера Земунскогъ.

СВЕТОСЛАВА ЦАРА БУГАРСКОГЪ.

Одъ год. 1294 до год. 1322. владавшегъ.

Таб. VIII. ч. 94. Новаць сребриъ.

На лицу: Исусъ Христосъ седећи на престолу десницомъ пруженомъ благосиялюћи.

На наличю: Царъ съ круномъ на глави, у сляномъ одѣлу стои, држи у десницы скиптаръ съ крстомъ окончанъ, а леву руку метнуо е на прси; око нѣга скраћеный надпись: ЦР БЛГАРОМЪ; СВЯТЛАВ = Царъ Блгаромъ Святославъ.

Новаць овай изишао е начертанъ у *Одесскомъ Алманаху* одкудъ е овамо пренешенъ; наличи на србске новце краля Владислава.

МИХАЙЛА II АСЕНА ЦАРА БУГАРСКОГЪ.

Одъ год. 1245 до год. 1258.

Таб. VIII. чс. 95. Новаць сребриъ, тежакъ 19 грана.

На лицу: Исусъ Христосъ, као обично на србскимъ новцыма и на мѣтачкима овога времена;

На наличю: Светитель (вальда св. Симеонъ?) предае Цару барякъ државе на коемъ се види звезда; царъ гологлавъ, у дугой долами, прійма десницомъ барякъ а у левой руцы држи кратакъ скиптаръ; надпись, на левой страни до светителя: SMN, = SIMEON? а на десной до цара: ASENV = Асень, између главе нѣгове и баряка: IP = IMPERATOR?

Новацъ овај, кога врло лепо сачуванъ подлинникъ налази се у збирки Господ. Совѣтника Лазара Арсеніевића, сасвимъ е наликъ печатомъ своимъ а и формомъ слова, савременимъ новцъма србскимъ и маѣтскимъ, на пр. новцъма краля *Уроша I* великогъ на табл. II. подъ ч. 20. 21. 22; и краля *Драгутина* на табл. II. подъ ч. 23. 24. а исто тако и маѣтскимъ *Дужда Сам. Теупола* табл. IX. ч. III, и *Дужда Фран. Дандула*, таб. IX ч. 112. коя превелика подобностъ чини се посведочавати, да су валда Маѣтчићи и кодъ Бугарски' царева рудокопиѣ и хазну у најмъ држали, и новце за њи ковали, као и кодъ Србеки' краљва.

Табл. VIII. чс. 96. Новацъ сребрнъ; тежакъ 27 грана;

На лицу: Ликъ Спасителя, као и на пређашњимъ.

На наличію: У средиши новца крстъ дугачакъ делећи новацъ на две равне половине, двострукъ, доле у неке ножице усађенъ; съ обе стране до крста стое два богато одевена владѣтельска лица съ крунама на глави, свако съ едномъ рукомъ држи крстъ, а другу меће на прси; надпись е славенскій, до левогъ лика: Ц. МИХАИЛ — Царъ Михаилъ; а до десногъ: Ц. БРИНА — Царица Брина.

Овај лепъ и врло добро сачуванъ новацъ такођеръ е у збирки Господина Совѣтника Лазара Арсеніевића у Београду. Ово е за цело *Михаила II Асена* Цара бугарскогъ новацъ, само незнамъ ели она царица њгова супруга, коя е была кћи Растислава Бана Мачванскога, или њгова Мати царица Брина или Ирена, супруга *Юанна III Асѣна* цара бугарскогъ одъ г. 1217 до 1541, а кћи Теодора Ангелуса Деспота Солунскога.

НОВЦЫ ЮАНА СРАЦЫМИРА БДИНСКОГЪ.

Цара бугарскогъ одъ год. 1313 до 1353.

Таб. VIII. чс. 97. Новаць сребрнъ — 16 грана тежакъ.

На лицу: Ликъ Христа Спасителя до пояса, десницомъ благосиляюшегъ; кодъ главе ІС. ХС. око края новца надпись: ІW СРАЦИМИР ЦР Б БЛКР. = Иоанъ Срацимиръ Царъ Блгара благовѣрный. — —

На наличю: Царъ подъ некомъ круницомъ, са вѣнцемъ славе око главе седи на престоу, у десницы држи скиптаръ окончаваюћий се у кринъ; а у левой руцы пруженой некій кратакъ жезао или свитакъ; на угловима престола по еданъ кринъ; надпись истый кои и на лицу.

Оригиналъ овогъ лепогъ новца чува се у Музеуму Београдскомъ, а пре е было у моіой збирки.

Таб. VIII. чс. 98. Новаць сребрнъ,

преѣашнѣмъ сасвимъ подобанъ, 19 грана тежакъ, и другогъ калуца, што се види изъ другогъ разположеня слова, крста надъ главомъ Спасителѣвомъ, и до главе царева, и скире подъ ногама царевима.

И овай се у подлиннику чува кодъ Попечительства Просвѣщенія у Музеуму.

Таб. IX. ч. 16. Новаць сребрнъ, преѣашнѣма подобанъ тежакъ 16 грана.

На лицу: Ликъ Христа Спасителя до пояса као и на ономъ подъ ч. 97. надпись: † ІW СРАЦИМИР ЦР Б БЛГВР. = Иоанъ Сарацимиръ царъ Блгара Благовѣрный.

На наличю: Царь седи на престоу, као и на ономъ новцу подъ ч. 97. но на престоу нема крива, него само украшенъ одъ три точки; надпись истый кон и на лицу.

Оригиналъ овогъ новца налази се у збирки Господ. Лазара Арсениевича члана Совѣта.

Табл. IX. чс. 100.

Исты тай новацъ, што и подъ ч. 99. само што се на ономъ видити може, да є и на врѹ скитра крсть, а не цвѣтъ одъ крива.

И овай новацъ има Господ. Совѣтникъ Лазаръ Арсениевичъ.

Таб. IX. ч. 101. Новацъ сребриъ.

На лицу: Исусъ Христосъ, управо као и на новцу подъ ч. 1 и 2 на табл. I и 93 на табл. VIII. съ томъ само разликомъ, да на ономъ съ десне стране до Спасителя стои велико слово: С, кое вальда знача *Силеонъ*? (царь бугарскій одъ 888 до 927 године) или *Самонъ*? (царь бугар. одъ г. 976 до 1014); но то є за садъ сасвимъ неизвѣстно, докъ наша югославенска Нумизматика веhma обдѣлана nebude.

На наличю: Исто така два лика, као и на новцу подъ ч. 93. но међу њима нїе крсть, него овакїй барякъ, као на новцыма *Влака* Неманића табл. I. 1 и 2, а и две звезде доле съ обе стране до мотке баряка. Одтудъ бы се овай новацъ могао држати и за Србскїй, вальда *Стефана Неманъ*? но и ово є само мнѣнїе кое се за садъ довольно основима подкрѣпити неможе.

Овай новацъ, врло суровогъ посла на печату, но одъ финога сребра, налази се у Златномъ Прагу кодъ Господина Кустога Чесско-народногъ Музеума Вѣнцеслава Ханка.

Таб. IX. ч. 102. Новацъ сребрнъ,

сасвимъ подобанъ новцу на таб. III. подъ ч. 32 изображеномъ и краљу Стефану Урошу II. Милутину приписаномъ, само што на овомъ до леве руке краљеве, има крстићъ. Надписъ колико се може нагађати изъ поединиъ слова есте и на овомъ онай истый **MONETA REGIS STEFANI.** = Новацъ краља Стефана. — Дакле в ово само другій калупъ оногъ Милутиновогъ новца.

И овај самъ добио начертанъ одъ Господина Кустоса Музеума Ческогъ Ханка.

НОВЦЫ БОСАНСКИ.

СТЕФАНА КОТРОМАНОВИЋА,

Бана Босне одъ год. 1322. до 1354.

Одъ овога моћногъ Бана босанскогъ, по матери својой, кћери краља Стеф. Драгутина, потомка дома Неманића, познаемо неколико новаца:

1-вогъ Рода.

Таб. IX. ч. 103. Новацъ сребрнъ.

На лицу: Ликъ Христа Спасителя на престолу седећегъ, као обично; до престола на десной страни слово: Р . на левой М.

На наличю: Банъ гологлавъ стов, држи у десницы правъ шиластъ мачъ, а у левой руцы креть; око нѣга четири круга, два до главе, а два до ногу; наоколо надписъ: STEFAꝆ BANVS = Стефанъ Банъ.

Изображень е у дѣлу Луценбахеровомъ, на стр. 52 подъ ч. I. но овай неказуе где се налази оригиналь.

Табл. IX. чс. 104.

Истогъ рода новацъ сребриъ, изображень у Србскомъ *Лѣтопису* за год. 1826. части II. подъ чс. 7, где се непознатимъ именуе; но различногъ калу-па, на лицу види се само слово L, на десной страни, нема оны кругова, и ситнѣ е резанъ.

2-гогъ Рода.

Таб. IX. чс. 106. Новацъ сребриъ: тежакъ 13 граиа.

На лицу: Ликъ Спасителя, стоѣнегъ у великомъ кругу славе; съ обе стране изванъ овогъ круга ІС. ХС., као на новцыма Деспота Стефана, види табл. VII одъ 73 до 76.

На наличю: Банъ у дугой долами, съ некомъ митромъ на глави, седи на столцу, и држи мачъ преко колѣна положень съ десницомъ за руковеть, а съ левомъ рукомъ за врѣхъ. Око края надписъ: ST BAN BOSNE = Stefanus Banus Bosne, то естъ: Стефанъ Банъ Босне.

Овай лепъ и редакъ, добро сачуванъ новацъ чува се у Србско - народномъ Музеуму, одъ мене куплѣнь.

ТОМАША КРАЛЯ БОСНЕ,

око год. 1450.

Таб. IX. ч. 105. Новацъ сребриъ, 17 грана тежакъ.

На лицу: Ликъ Светителя изображеногъ исто тако, ко што е спаситель на пређашниѣмъ новцу; надпись съ обе стране изванъ круга славе гласи: **SA. GR.** — Sanctus Gregorius (Nazianzenus;) или Папа, ерѣ се оба имена виде на босанскимъ новцыма то естъ: Светый Григоріе, (кои е быо Патронъ кралѣва Босански', као Светый Стефанъ Првомученикъ кралѣва Србски').

На наличю: У кругу у среди новца стои крстъ, а надъ овимъ кралѣвска круна отворена, са некомъ капомъ подъ круномъ, која е на обе стране продужена и горе извѣна, а на вр'у свакогъ одъ ова два края стои по еданъ цвѣтъ одъ крина; око ове круне, у другомъ већемъ кругу, стои у наоколо надпись: † **GOS . TOMAS . CRA . BOSN .** = то естъ съ латинскимъ словима славенски: Господиъ Томашъ краль Босне.

Овай лепъ, редакъ и врло добро сачуванъ новацъ е одъ мене продатъ Музеуму србско-народниѣмъ у Београду, где се може видити.

Осимъ овога новца, јошъ самъ видіо и одчертао ова два новца краля Томаша Босанскога:

1.) Новацъ сребриъ, 16 грана тежанъ. *На лицу:* Исусъ Христосъ, као и на пређашниѣмъ; али *на наличю:* подъ круномъ у место крста монограмъ имена **TOMAS**, и около надпись, као и на овомъ: † **GOS . TOMAS . CRA . BOSN .** Овай е одъ Стефана Илића Верковића, скупителя старина', прешао у Београдскій Музеумъ.

2.) Овоме сасвимъ подобанъ, но съ латинскимъ надписомъ; * DNS. TOMAS. REX. BOSNE. = Господиъ Томашъ краљъ Босне. Овай е кодъ Господина Пашалића, Францишканскогъ редовника и дуовника у Цариграду.

Јошъ самъ видіо сљедујуће босанске новце све сребрне, кодъ Г. Јукића Францишкана босанскога:

1.) Одъ *Твртка* Бана Босне: *На лицу*: Исусъ Христосъ ІС. ХС. *На наличю*: Банъ брадатыъ стои съ мачемъ у десной, скинтромъ у левой руцы, написъ TVERTKO. BANI. BOSNE. = Твртка Бана Босне.

2.) *Твртка* краља Босне: а) *На лицу*: Светитель и надпись: S. GREGOR. NAZIANZEN. = Светый Григоріе Назіанзенскій. *На наличю*: Грбъ — DNVS TVARTKO REX BOSNE. = Господиъ Твртко краљъ Босне. б) *лице исто, на наличю*: DNVS T. REGIS BOSNE.

3.) *Твртка Твртковића* краља босанскогъ: *на лицу* Светый Григоріе, *на наличю*: DNI. T. T. REGIS BOSNE.

4.) Одъ *Томаша* краља два вида. а) Са свет. Григоріемъ *на лицу*: а *на наличю*: надпись DNVS TOMAS REX BOSNE. и грбъ. б.) *на лицу* подъ крупномъ монограмъ имена и: REX BOSNE. а *на наличю* щитъ са шесть крина: и надпись: DNVS TOME.

5.) Одъ *Стефана Томашевића* краља Босне *на лицу*: грбъ и: † STEFAN. CRAGL. = Стефанъ краљъ, *на наличю*: светитель и: S. GREGORI. PAPE. — Св. Григорія Папе.

Новце овде подъ ч. 2 а) и ч. 5 наведено видіо самъ и кодъ Стефана Илића Верковића, скупителя старина, Бошняка, и сниміо самъ њ; одъ њѣга су прешли у Београдскій Музеумъ, где се садъ чуваю.

ДРУГИЙ ДОДАТАКЪ КЪ ОПИСАНІЮ СРБСКИ НОВАЦА.

Любопитства ради додаемъ іошъ слѣдуюће овде новце:

Табл. IX. чс. 107.

Врло занимаюћий новацъ римскій бакренъ, Цаа Іовіануса, Юліануса ли? неможе се прочитати. За свакогъ любителя югославенске Повѣстнице и древности зато е врло любопитанъ, што на наличю, на старомъ римскомъ печату, показуе доцніе ударенъ новъ печать, и то крстъ, са словима СТЕ ЦАР = вероватно: Стефанъ Царъ (Србскій? дакле Душанъ?). Даде се заключити, да е србскій Царъ, будући се много овы стары новаца римски међу людма налазило, као што ій и данасъ іошъ доста имаде тако, да се кадкадъ више ока оваковы бакрены римски новаца нађе и ископа, ударенимъ знакомъ своимъ, ове новце опетъ по некой опредѣленой цени као ситный новацъ за размену, у теченъ ставіо.

Снимлѣнъ е са подлинника, саобштеногъ ми Господиномъ Началникомъ Оддѣл. Промислѣности у Попечит. Финансіе Іованомъ Гавриловићемъ.

Новцы слободне Обштине Дубровачке.

Табл. IX. ч. 108. и 109. Два стара сребрна новца

Слободне Обштине Дубровачке; кои су међу Србима у старо време врло яко текли; тако да се и садъ по народу врло многи налазе.

Чс. 108. е сребрнъ новацъ, имаюћи 14 грана.

На лицу: показуе ликъ Ісуса Христа у кругу славе стоећегъ, са славомъ око главе, у левой руцы евангеліе држећегъ, десницомъ благословъ да-

ваюћегъ; изванъ круга съ обе стране ꙗ. хс. сасвимъ, као и на србскимъ новцѣма, изъ друге половине четрнаестога столѣтїа.

На наличю: стои Светый Блажь, Патронъ Дубровника, у епископской Инфули, дугой одежди, са славомъ светительскомъ око главе: деснищу пружїю да благосїля, а у левой руцы држи пастирску штуку; надпись око ѡбѣ гласи: S . VLASIVS RAGVSI, То естъ: Светый Блажь дубровачкїй.

Овай новаць налази се у збирки Господ. Дим. Льолъ у Земуну.

Новаць подъ ч. 109. овоме е сасвимъ подобанъ по другога савршенїегъ, дакле доцнїегъ печата, и онъ е одъ сребра и важи 12 грана. Но та е любопитна разлика између овога и пређашнїга, што се на овомъ, осимъ слова: В . съ десне стране Светителя на наличю, јошть показуе доцнїе ударенъ некїй бвлѣгъ илити печать на обе стране, и то на прсима лика Спасителѣвога ударена е доцнїе глава епископска; а на грудма Св. Блажа грбъ некога града; ово е доказъ, да е тай новаць или за другу кою обштину у Далмаци, или вальда доцнїе за Дубровникъ, овимъ новимъ печатомъ оцетъ у вредность и течай уведенъ быо.

Овай пре у мојој збирки бывнїй новаць налази се садъ у Београдскомъ Музеуму. Я ценимъ да оба ова новца могу быти око год. 1380 — до 1400. кована. Доцнїи дубровачки новцы много су лакши, а и другога су печата, а врло се често налазе у Срби.

Новцы слободне Обштине Которске.

Градъ *Которъ* (Cattaro) са своїомъ области имао е негда такође унутрашню самосталность, али

е обично стаяо подъ покровителствомъ и вр'овнимъ господарствомъ Србски краљѣва и царева, а у неко време републике Млѣтачке и краљѣва Угарски. Зато е ковао и свое особите новце, на којима е увѣкъ съ едне стране Патронъ Котора Светый Трифунъ, съ надписомъ, а съ друге стране ликъ и надпись относеһій се на покровителя. Такавъ е и новацъ изображень на:

Таб. IX. ч. 110. Новацъ сребрнъ, осамъ грана тежакъ.

На лицу: имаюћи ликъ св. Трифуна стоеһегъ са славомъ око главе, у десной руцы грану палмову а у левой крсть држеһегъ; до нѣга види се на десной страни слово А . а на левой страни : М . У наоколо надпись : S . TRIFON . . CATARI . = Светый Трифунъ Которский.

На наличю: у средини новца у кругу крилатый Лавъ, до пола, са славомъ око главе, држеһи у предњимъ шапама евангелие, знакъ светогъ Марка евангелиста, а уедно и грбъ Млѣтана; надъ штитомъ са грбомъ Обштине Которске; око края надпись † . S . MARCVS . VENETVS . = Светый Марко Млѣтачкий.

Овай лѣпцъ новацъ одпре у мене бывшій храни се садъ у Београдскомъ Музеуму. Може быти кованъ одъ 1350. до 1400. год. Осимъ овога новца видіо самъ я јоштъ више которски новаца, све сребрны, ковани у време, надъ е Которъ быо подъ србскимъ владѣтельима, и то оваковы:

1.) *На лицу:* Светый Трифунъ : S . TRIFON . CATARI .

На наличю: царъ на престолу седи : VROSIVS IMPERATOR = Урошь царъ ; дакле Уроша младаго.

2.) *На лицу*: Светый Трифунъ. *На наличю*: царь седеши на престоу : STEFANVS IMPERATOR = Стефанъ царь, дакле Стефана Душана.

3.) *На лицу*: S. TRIFON CATARI. *На наличю*: краљ седи на престоу : STEFAN . REGIS. RASSIAE. BOSNE. T. R. = Стефана краља Рашке и Босне тр. — дакле Душановъ докъ в юиштъ краљ быо.

Сва три налазе се садъ у Господ. Юкића, Францызшканскогъ редовника у Босни.

Далѣ видіо и сниміо самъ и овай новацъ которскій:

4.) *На лицу*: Светый Трифунъ : *На наличю*: краљ седи на престоу: LVDOVICVS . REX . VNGARI. = Лудвикъ краљ Унгаріе, (владоа одъ год. 1342—1382); дакле в онда већъ быо Которъ подъ Унгарскимъ покровителствомъ.

И оне подъ ч. 2. и 3. кои се садъ налазе у Београдскомъ Музеуму, одъ Стефана Илійћа Верковића скупителя старина, куплѣнъ сниміо самъ.

М л ѣ т а ч к и Н о в ц ы .

Стари новцы Србски сасвимъ су подобни новцыма републике Млѣтачке савременима, тако да се чини, као да су за обое калупе исти умѣтници резали; а познато е да су Венеціянцы занста у 13 и 14-томъ столѣтію кодъ Србски владоаца у великой важности быди, да су съ нѣма у найтешиѣмъ трговачкомъ сношенію стаяли, рудокопнѣ и хазну а вальда и пенезницу одъ нѣи у наямъ узимали, едномъ речи да су велике слободе и преимѣства у царству србскомъ уживали. Зато самъ сравниѣня ради, ставіо овде одъ найстаріи млѣтачки новаца два комада; и то на:

Таб. IX. ч. 111. и 112. Оба су сребрна; тежина првога в 23 грана, а другога 25 грана.

На лицу: на оба новца ликъ Спасителя, као и на србскимъ новцыма; съ грчкимъ ІС. ХС.

На наличю: на оба двама светый Марко, држећи съ левомъ рукою евангеліе, предав съ десномъ Дужду гологлавомъ, у дугой долами стовѣнемъ барякъ државе, на комъ се види крсть. На новцу подъ ч. 111. в надписъ : S . M . VENETI = Светый Марко Млѣтачкій; SA. TEVPL. DVX = Са. Теуполо Дуждь; — на новцу ч. 112. опеть на левой страни S . M . VENETI ; а на десной : FR. DANDVL. а до главе DVX = Фр. Дандуль Дуждь.

Првый прешао в одъ мене у народный Музеумъ у Београду. Другій налази се у збирки Госп. Совѣтника Лазара Арсеніевића. Оба су кована у првой половини 13-тогъ столѣтія.

Ево засадъ любительима отечественны старина што самъ скупіо, начертао и изрезати дао іошъ године 1845-те, но што збогъ разны причина текъ садъ на светъ издаемъ; одъ оногъ времена нашао и скупіо, па и начертао самъ я іошъ много србски, босански и бугарски, па и други югославенски важны и врло любопитны стары новаца, кое љу ако Богъ да у идућой части Гласника Друштва Србске Словесности, описане и изображене, нашимъ родолюбивимъ скупительима и любительима народны старина и народне исторіе саобштити, и свету предати.

Дрѣ Я н и о Ш а ф а р и к ѣ .

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

25

26.

27

28.

29

30

31

32.

33

34.

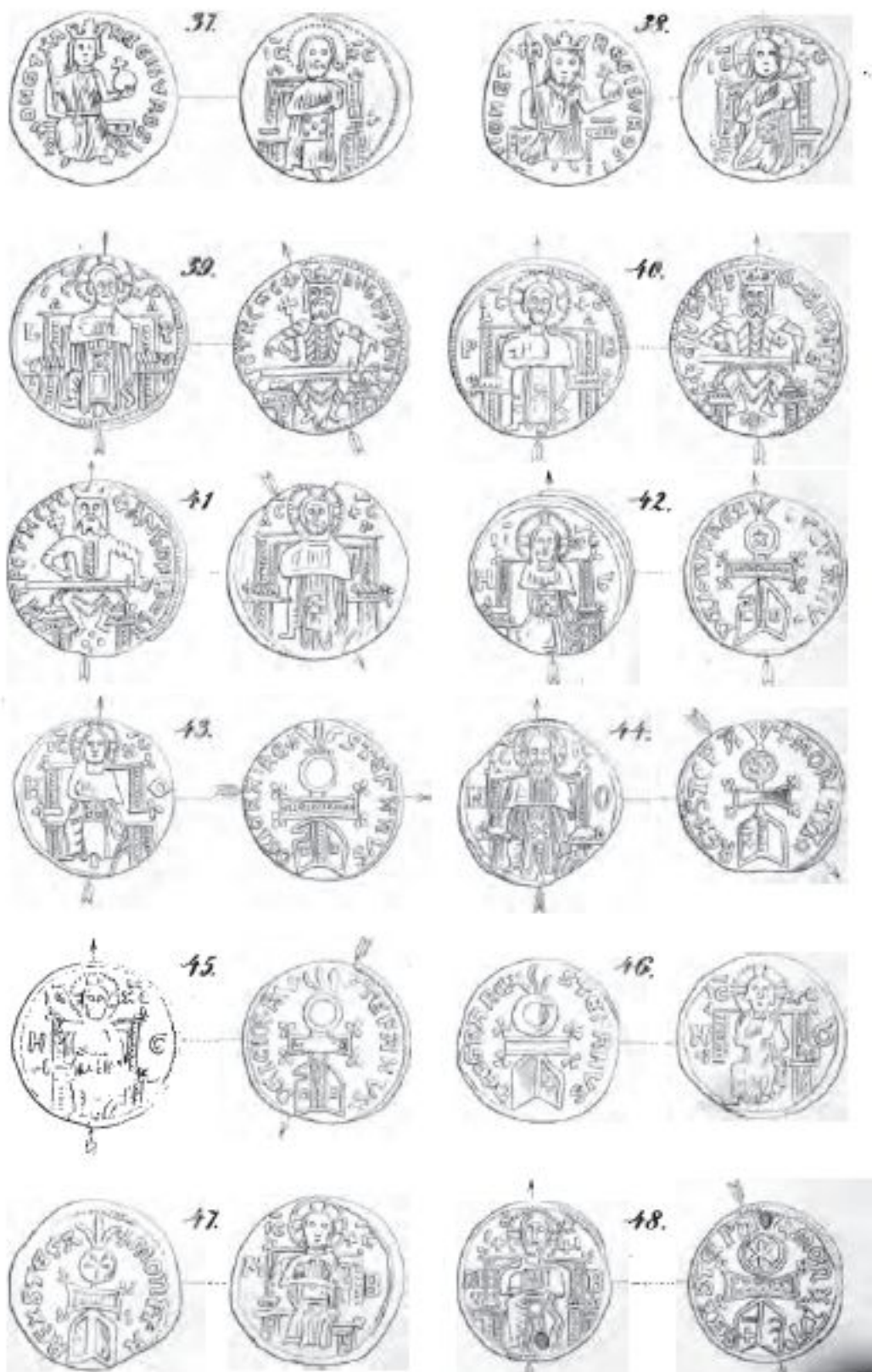

35

36.

49.

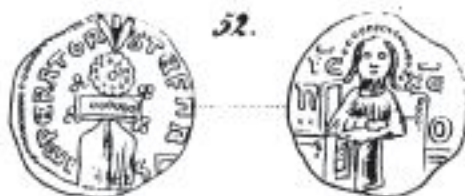
50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

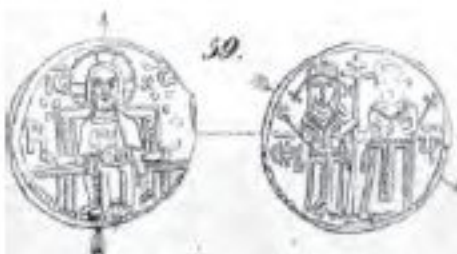
57.

58.

59.

60.

